

Reetta Pullinen

KYSELYTUTKIMUS ETELÄ-KARJALAN SAIRAANHOITOPIIRIN HENKILÖS- TÖLLE RAKENTEILLA OLEVASTA YM- PÄRISTÖOHJELMASTA

Opinnäytetyö

Tekniikan ammattikorkeakoulututkinto

Ympäristötekniikan koulutus

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Insinööri (AMK)
Tekijä/Tekijät	Reetta Pullinen
Työn nimi	Kyselytutkimus Etelä-Karjalan sairaanhoitopiirin henkilöstölle rakenteilla olevasta ympäristöohjelmasta
Toimeksiantaja	Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri
Vuosi	2022
Sivut	31 sivua, liitteitä 6 sivua
Työn ohjaaja(t)	Henna Kauppi

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin kyselytutkimuksen avulla Etelä-Karjalan sairaanhoitopiirin henkilöstön käsityksiä organisaatiossa vuonna 2021 käyttöönotetusta ympäristöohjelmasta. Lisäksi haluttiin kartoittaa ympäristöohjelman kehittämisen ja toteuttamisen edistäviä ja estäviä tekijöitä henkilöstön näkökulmasta.

Tutkimuksen aineistoksi valikoitui Etelä-Karjalan keskussairaalan ja Honkaharjun sairaalan henkilöstö. Henkilöstö rajattiin kolmeen henkilöstöryhmäkokonaisuuteen, joista ensimmäiseen kuului hoitohenkilöstöä ja henkilöstöä sairaala-apteekista. Toinen ryhmä oli logistiikan- ja tekniikan yksiköstä, kiinteistöhuollosta, ruokapalveluista ja laitoshuollosta. Pienimmille henkilöstöryhmille luotiin tunnisteeksi vaihtoehto ”Muut”.

Strukturoitu, anonyymi kysely toteutettiin Webropol- kysely ja raportointisovelluksen avulla. Kysely välitettiin henkilöstölle esimiesten avulla ja vastausaika kyselyyn oli 10 vuorokautta. Kyselyyn vastasi 4,66 % kyselyn saaneista. Tulokset analysointiin hyödyntäen Webropolin valmista havaintomatriisia, jonka avulla tehtiin tulosten tulkinta ja sanallinen analysointi.

Kyselyn perusteella lähes kaikki vastaajat ovat tietämättömiä käyttöönotetusta ympäristöohjelmasta. Vastaajat kokevat ympäristövastuullisemman toiminnan kehittämisen ja toteuttamisen haasteena puutteelliset tilat, kiireen ja resurssien vähyyden. Ympäristötoimintaa edistäisi selkeät valmiit ohjeet, paremmat puitteet sekä ajan ja resurssien mahdollistaminen.

Etelä-Karjalan sairaanhoitopiirin ympäristöohjelman näkyvyys ja ympäristötyön kehittäminen näkyy henkilöstölle toistaiseksi varsin vähän. Ympäristömyönteinen asenne antaa kuitenkin hyvät lähtökohdat ympäristövastuullisempien toimintatapojen käyttöönotolle ja kehittämiselle. Ympäristöohjelman jalkauttaminen käytäntöön voisi tapahtua tarjoamalla henkilöstölle helposti saatavia ohjeita ja käytänteitä, lisäämällä tiedottamista sekä luomalla otolliset olosuhteet toteuttaa ympäristötyötä.

Asiasanat: ympäristövastuu, terveydenhuolto, ympäristöohjelma, terveydenhuollon henkilöstö

Degree title	Bachelor of Engineering
Author (authors)	Reetta Pullinen
Thesis title	Employee survey on the environmental programme under construction in the South Karelia Social and Health Care District
Commissioned by	South Karelia Social and Health Care District
Time	2022
Pages	31 pages, 6 pages of appendices
Supervisor	Henna Kauppi

ABSTRACT

The objective of this work was to find out staff perceptions of the South Karelia Social and Health Care District regarding the organisation's environmental programme deployed in 2021. In addition, the study aimed to identify factors contributing and preventing the development of the environmental program from the staff's opinion.

The study was carried out as an anonymous survey targeting South Karelia Central Hospital and Honkajarju Hospital. The respondents were selected from different professional groups, representing the medical staff, hospital-pharmacy, the logistics and engineering unit, real estate maintenance, food services and cleaning services. The smallest professional groups were combined under the tag "other".

The structured survey was conducted using the Webropol survey and reporting application. The survey was forwarded by supervisors. The response time was ten days, and the response rate was 4.6 %. The analysis was carried out using Webropol's ready-made observation matrix.

The survey responses showed that most of the respondents did not know about the environmental programme. Respondents cited the lack of facilities, time pressure, and resource shortages challenged developing and implementing more environmentally responsible activities. Environmental action would be promoted by clear ready-made guidelines, a better framework and sufficient time and resources.

So far, the South Karelian Social and Health Care District's environmental programme and the development of environmental work has been poorly visible to staff. However, the environmentally friendly attitude of respondents gives a good foundation to develop environmental work. The development and implementation of environmental work are facilitated by providing staff with guidance, information, and sufficient resources to implement a more environmentally responsible mode of action.

Keywords: environmental liability, health care, environmental programme, healthcare staff

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	YRITYKSEN YMPÄRISTÖVASTUU	2
2.1	Yrityksen ympäristövastuullinen toiminta.....	2
2.2	Ympäristövastuullisuutta ohjaava lainsäädäntö.....	4
2.3	Ympäristöohjelmat - järjestelmät	5
2.4	ISO 14100-standardi ympäristöjohtamisen tukena.....	6
3	YMPÄRISTÖVASTUUN ERITYISPIIRTEET TERVEYDENHUOLLOSSA	7
3.1	Terveydenhuollon toiminnan ympäristövaikutukset	7
3.2	Terveydenhuollon henkilöstön rooli ympäristövastuun edistäjänä.....	9
3.3	Aikaisempia tutkimuksia	10
4	YMPÄRISTÖVASTUU ETELÄ-KARJALAN SAIRAANHOITOPUIRISSÄ..	11
4.1	Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri Eksote.....	11
4.2	Ekokompassi-ympäristöohjelma.....	12
5	TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄT	13
5.1	Kvantitatiivinen kyselytutkimus	13
5.2	Tutkimusaineisto	15
5.3	Tulosten käsittely ja analysointi	16
6	TULOKSET JA NIIDEN TULKINTA.....	16
6.1	Henkilöstön käsitykset Ekokompassi ympäristöohjelmasta	17
6.2	Ekokompassi ympäristöohjelman kehittämistä ja toteuttamista edistävät tekijät	20
6.3	Ekokompassi ympäristöohjelman kehittämistä ja toteuttamista estävät tekijät ²⁴	
7	POHDINTA.....	27
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	30
	LÄHTEET	32
	KUVALUETTELO	36

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Kyselylomake

1 JOHDANTO

Ekologiset kysymykset ovat nousseet viime vuosikymmenten aikana organisaatioiden huolenaiheeksi. Vähitellen organisaatiot ovat alkaneet korostaa omia vastuullisia näkemyksiään ympäristöasioiden edistäjänä. Taustalla toimii vahvasti vastuullisen yrityksen käsite, jonka yksi tavoite on huomioida yritystoiminnan aiheuttamat ympäristövaikutukset.

Terveystieteiden sektorin tiedetään olevan yksi suurimmista ympäristöä saastuttavista palvelualoista. Terveystieteiden palvelualue tarvitsee paljon materiaaleja, suojarusteita, lääkkeitä, vettä, sähköä ja ruokahuoltoa, jotka kuormittavat ympäristöä laajalti. (Kallio 2020a, 285.) Näiden ympäristövaikutusten seurantaan ja hallintaan on kehitetty yritysten tueksi kansainvälisiin standardeihin perustuvia ympäristöohjelmia. Niiden avulla yrityksen on helpompi luoda ympäristöstrategiansa sekä tunnistaa, hallita ja vähentää yrityksen tuottamia haitallisia ympäristövaikutuksia.

Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri Eksote on keväällä 2021 alkanut kehittää omaa ympäristötyötänsä ja ottanut käyttöön Ekokompassi- ympäristöohjelman. Ekokompassi tarjoaa asiantuntijansa avuksi valmistelemaan tuloksellista ympäristöohjelmaa, jonka myötä Eksote voi muuttaa toimintaansa ympäristö vastuullisemmaksi. Tällä hetkellä Eksoten ympäristöohjelma on kehittämis- ja rakentamisvaiheessa, jolloin organisaatiolle määritetään merkittävimmät kehittämistavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Eksotessa toimii eri toimialojen edustajista koostuva ympäristötyöryhmä, joka vastaa osaltaan Ekokompassi- ympäristöohjelman toimeenpanosta.

Ympäristöasiat tulevat olemaan tulevaisuudessa yksi tärkeä osa Eksoten henkilöstön jokapäiväistä arkea. Aiempien tutkimusten mukaan henkilöstön ympäristöasenteet ja -arvot ovat merkittävä tekijä organisaation ympäristötavoitteiden saavuttamisessa. Tämän takia Eksoten ympäristötyöryhmä pitää tärkeänä, että koko henkilöstö saa olla mukana Ekokompassi-ympäristöohjelman kehittämisessä alusta lähtien. Ympäristötyöryhmä haluaa kuulla henkilöstöä voidakseen edistää Ekokompassi- ympäristöohjelman kehittämistä niin, että ohjelmasta saataisiin yhdessä rakennettua toimiva kokonaisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää lähtökohtia, miten Eksoten ympäristöryhmä voi yhteistyössä henkilöstön kanssa edistää Ekokompassi-ympäristöohjelman kehittämistä ja toteuttamista. Kyselytutkimuksen avulla kartoitettiin Etelä-Karjalan keskussairaalan sekä Honkaharjun sairaalan henkilöstön käsityksiä käyttöön otetusta Ekokompassi-ympäristöohjelmasta. Lisäksi selvitettiin, mitkä seikat edistävät tai estävät henkilöstön näkökulmasta Ekokompassi-ympäristöohjelman kehittämistä ja toteuttamista.

2 YRITYKSEN YMPÄRISTÖVASTUU

2.1 Yrityksen ympäristövastuullinen toiminta

Ympäristövastuu tarkoittaa yrityksen tekemää kattavaa yritystoiminnan aiheuttamien ympäristövaikutusten tarkastelua ja huomioimista (Vastuullisuusrapotti s.a.). Yrityksen toimintaa tulee tarkastella laajasti huomioiden vaikutukset maahan, vesistöihin, luonnonvaroihin, päästöihin ja ilmastoon. Yrityksen toiminnassa tulisi huomioida luonnonvarojen kestävä käyttö ja ympäristön kanto-kyky. 1990–2000-luvun vaihteessa kestävän kehityksen asiantuntija John Elkington kehitti yritys vastuun kolmen käsitteen tueksi ja selitteeksi kolmen pilarin mallin (triple bottom line). Koipijärvi ja Kuvaja (2020, 23) ovat esittäneet teoksessaan kolmen pilarin mallin, jonka yksi osa-alue ympäristövastuu on (kuva 1). (Jussila 2010, 78; Koipijärvi & Kuvaja 2020, 22–23; John Elkington s.a.)

Kuva 1. Yrityksen ympäristövastuullinen toiminta (Koipijärvi & Kuvaja 2020)

Ympäristövastuu on taloudellisen ja sosiaalisen vastuun kanssa keskeisimpiä yhteiskuntavastuun käsitteitä. Yhteiskuntavastuusta muita käytettyjä termejä ovat yritysvastuu ja vastuullinen yritys. Niissä kaikissa on sama päämäärä: huomioida yrityksen tai organisaation vastuu sen taloudellisista, sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista. Jokainen näistä osa-alueista on merkittävä osa yrityksen vastuullista toimintaa, ja niiden huomioiminen kertoo yrityksen halusta huomioida yritystoiminnan vaikutukset ympäristöön ja yhteiskuntaan. Vastuullisen yrityksen tavoite on harjoittaa kestävästä yritystoimintaa pitkällä tähtäimellä, joka kasvattaa yrityksen mainetta ja kilpailukykyä. (Jussila 2010, 15; Vastuullisuusraportti 2016a; Kuluttajaliitto s.a.)

Yrityksen ympäristövastuuta tarkasteltaessa tulee huomioida yrityksen oman toiminnan ympäristövaikutusten lisäksi myös yhteistyökumppaneiden ympäristövaikutukset, tuotteiden ja palveluiden aiheuttamat ympäristövaikutukset sekä muut mahdolliset välilliset tekijät. Yrityksen oman toiminnan ympäristövaikutukset ovat selkeimmin määriteltävissä. Niitä ovat omien tuotteiden ja palveluiden aiheuttamat ympäristöhaitat esimerkiksi yritysten rakennusten, laitteiden, koneiden ja työntekijöiden työskentelyn aiheuttamat vaikutukset ympäristöön. Ympäristövaikutusten hallinnassa olennaista on seurata muun muassa yrityksen käyttämien materiaalien ja energiankulutusta sekä syntyviä jätteitä ja päästöjä. Samat tekijät tulisi huomioida yhteistyökumppaneista niitä valitessa. Ympäristövastuullisuuden laajakäsite huomioi kattavasti yrityksen tuotteiden ja palveluiden käytön sekä koko elinkaaren vaikutukset. (Jussila 2010, 79–80.)

Yrityksen tehtävä on määritellä, mitä vastuullisuus heille tarkoittaa ja millaisia toimia se käytännössä vaatii. Painopisteisiin vaikuttaa yrityksen koko, toimiala, sidosryhmät sekä toimintaympäristö. (Elinkeinoelämän keskusliitto s.a.) Kestävästä kulutuksesta voidaan arvioida myös pienemmissä osissa ympäristön kannalta ajateltuna. Yritys tarvitsee toimiakseen aina raaka-aineita, vettä, energiaa, ja maa-alueita. Kestävän yritystoiminnan pitäisi pyrkiä siihen, että nämä resurssit olisivat käytössä tulevaisuudessakin. (Jussila 2010, 82–83.)

Raaka-aineiden kulutuksessa tulisi huomioida niiden saatavuus ja kestävä käyttö. Uusiutumattomien raaka-aineiden käyttö tulisi hallita erityisen hyvin ja

uusiutuvienkin raaka-aineiden kohdalla tulisi pohtia niiden tantannon aiheuttamia ympäristövaikutuksia sekä niiden kestävämpää käyttöä. Energian ja vedenkulutuksen keskeinen asia on niiden käytön hallinta sekä tuotantotapa. (Jussila 2010, 82–84.)

Yrityksen käyttämien maa-alueiden valinnassa, etenkin maa- ja metsätaloudessa, tulisi huomioida luonnonmonimuotoisuus eli biodiversiteetti. Toiminta on maa-alueille aina rasite ja yrityksen tulisi välttää toiminnan negatiivisia vaikutuksia biodiversiteettiin. Yritystoiminnan päästöt ilmaan tai veteen tulisi myös huomioida kokonaisuudessaan. Päästöjen seuranta ja hallinta kuuluvat ympäristövastuulliseen toimintaan. Yrityksen toiminnan laajuus määrittää paljolti sen tuottamien jätteiden määrän. Jätteillä on aina merkitystä ympäristölle ja yritystoiminnassa tulee pyrkiä seuramaan jätteiden määriä ja vähentämään syntyvän jätteen määrää. Usein jätteiden lajittelu ajatellaan kertovan yrityksen ja sen henkilökunnan yleistä ympäristöystävällisyyden tasoa. (Jussila 2010, 82–84.)

2.2 Ympäristövastuullisuutta ohjaava lainsäädäntö

Yhteiskuntavastuullisen yrityksen toimintaa ohjaavat lait, asetukset sekä kansainväliset sopimukset ja suositukset (Kuluttajaliitto s.a.). Suomessa ympäristölainsäädännön keskeinen merkitys on saavuttaa ympäristönsuojelulle asetetut vaatimukset. Ympäristönsuojelulaki (27.6.2014/527) ja ympäristönsuojeluasetus (4.9.2014/713) antavat keskeiset raamit valtion ja kuntien viranomaisille valvoa ja varmistaa, että erilaiset toiminnot toteutetaan ympäristöystävällisesti ja vastuullisesti. Ympäristönsuojelulaki ei koske tiettyjä toimintoja. Lakia on täydennetty muilla lailla ja asetuksilla, kuten jätelainsäädännöllä, vesilailla (27.5.2011/587), maaperänsuojelulainsäädännöllä, kemikaalilainsäädännöllä ja ilmastolainsäädännöllä. Nämä lait antavat omat raaminsa erilaisten toimintojen suunnitteluun ja toteuttamiseen. (Ympäristönsuojelun lainsäädäntö ja ohjeet s.a.)

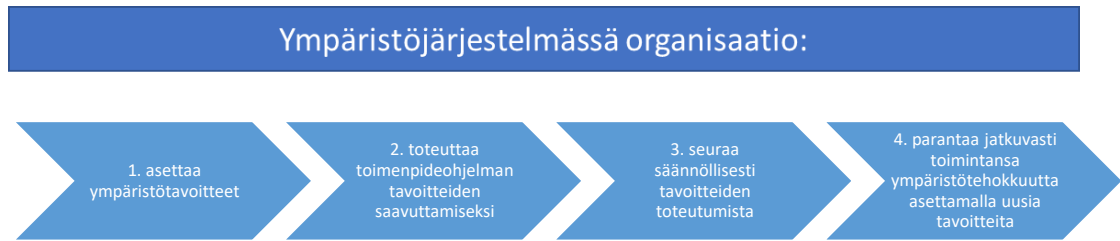
Ympäristövastuullisuutta tukemaan EU-maat hyväksyivät vuonna 2004 Ympäristövastuudirektiivin (EY) 2004/35, jonka avulla luodaan yhteneväinen lähestymistapa ympäristövahinkojen ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi. Direktiivin

lähtökohta on aiheuttamisperiaate eli ”saastuttaja maksaa”. Jokaisella on siis vastuu korvata ja korjata aiheuttamansa ympäristövahinko. EU-maat ottivat direktiivin osaksi kansallisia lainsäädäntöjään. (European Commission s.a.) Suomessa direktiivi on pantu täytäntöön lailla ja asetuksilla, joista keskeisimpänä on laki eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta (29.5.2009/383). Tätä lakia on täydennetty muutoksilla luonnonsuojelulaissa (20.12.1996/1096), ympäristönsuojelulaissa, vesilaissa, geeniteknikkalaissa (17.3.1995/377) sekä Valtioneuvoston asetuksella eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta (24.9.2009/713). (Ympäristövahinko lainsäädäntö s.a.)

2.3 Ympäristöohjelmat - järjestelmät

Ympäristövastuun toteutumista yrityksissä ja organisaatioissa tukevat yritysten ympäristöohjelmat. Yrityksen ympäristövastuullinen toiminta vaatii vahvaa ympäristöjohtamista, jonka tavoitteena on huomioida ympäristönsuojelulliset tavoitteet kaikessa yrityksen ja yhteisön toiminnassa sekä päätöksenteossa. Ympäristöjohtaminen pyrkii vähentämään kaikkia yrityksen tuottamia ympäristöhaittoja ja sitouttamaan aktiivisesti henkilöstöä ympäristötyöhön. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 22; Kuvaja 2020; Ympäristöhallinto 2019.)

Ympäristötyön hyvänä johtamistyökaluna toimii ympäristöohjelmat, -järjestelmät, -standardit, -indikaattorit ja -laskenta. Niiden avulla yritys voi tunnistaa, hallita ja vähentää haitallisia ympäristövaikutuksia (kuva 2). Ympäristöjärjestelmän avulla voidaan luoda selkeä suunnitelma, jota noudattamalla yrityksen ympäristövastuuta voidaan parantaa askel kerrallaan. Järjestelmän avulla ympäristötiedon kokoaminen ja jakaminen helpottuu ja yrityksen ympäristöstrategian jalkauttaminen käytäntöön helpottuu. Ympäristöjohtamisen hallintajärjestelmistä tunnetuin on ISO 14000 -standardisarja, joka määrittää vaatimukset ympäristöohjelmille ja – järjestelmille. (Ympäristöhallinto 2019; Törnroos 2011, 23.; SFS 2021.)

Kuva 2. Organisaatio ympäristöjärjestelmässä (Ympäristöhallinto 2019)

2.4 ISO 14100-standardi ympäristöjohtamisen tukena

ISO 14000- ympäristöjohtamisen standardisarjaan kuuluu monia ympäristötyöhön liittyviä standardeja tai standardisarjoja, jotka antavat käytännön ohjeita yrityksille ja organisaatioille ympäristövastuun hoitamiseen.

ISO 14100- standardisarja on kansainvälinen kestävä kehitystä, ympäristön hallintaa ja ympäristönsuojelun tasoa tukeva ympäristöstandardien kokonaisuus. Kokonaisuuteen kuuluu noin 30 ohjetta ja kansainvälistä standardia, joiden tehtävä on yhtenäistää maailmanlaajuisesti ympäristöasioiden hallinnan käsitteitä sekä niiden määritelmiä ja menetelmiä. Standardisarjan ohjeistuksia noudattamalla organisaatiot voivat saavuttaa taloudellisia etuja muun muassa tehostamalla raaka-aineiden ja resurssien käyttöä, vähentämällä energian kulutusta, hyödyntämällä materiaalien uusiokäyttöä sekä vähentämään jätemääriä ja jätteenkäsittelykuluja. Standardisarjan standardeja voidaan hyödyntää yksin tai toisiaan täydentäen ja ne ovat organisaatioille vapaaehtoisia. (SFS 2021, 1,3.)

ISO 14101 standardi on yksi maailman tunnetuin osa standardisarja kokonaisuutta. Sen avulla voidaan rakentaa ja kehittää organisaatiolle ympäristömalli, joka tuo ympäristöasiat osaksi toiminnan suunnittelua ja strategiaa. Standardi määrittää vaatimukset ympäristöjärjestämälle, joita noudattamalla organisaatio voi edistää kestävä kehitystä ja ympäristönsuojelun tasoa hallitsemalla järjestelmällisesti ympäristövastuitaan. Organisaatiot voivat hyödyntää standardiin perustuvaa ympäristöjärjestelmää koostaan tai toimialastaan riippumatta. Ympäristöjärjestelmä määrittää organisaation resurssit, prosessit ja menetelmät, joiden avulla ympäristövelvoitteita noudatetaan. Tehtävään sitoutumisen

voi osoittaa sertifioimalla toiminnan ulkopuolisen asiantuntijan toimesta. Sertifikaatti on osoitus sidosryhmille ja asiakkaille organisaation vastuullisuudesta ympäristöasioissa. (SFS 2015, 8,49; SFS 2021, 4–5.)

Orcosin ym. (2018) tutkimuksen mukaan vuonna 2016 myönnettiin noin 346 190 ISO 14001- standardiin perustuvaa sertifikaattia 192 eri maassa. Standardin käyttö jakautuu epätasaisesti ympäri maailmaa, johtuen kansallisista eroavaisuuksista ympäristöverkostojen ja sidosryhmien asettamasta paineesta. Standardi on kansainvälisesti kuitenkin kaikkein suosituin ympäristöhallintajärjestelmästandardi ja se soveltuu kaikille aloille toiminnasta riippumatta. (Törnroos 2011, 24).

3 YMPÄRISTÖVASTUUN ERITYISPIIRTEET TERVEYDENHUOLLOSSA

3.1 Terveysthuollon toiminnan ympäristövaikutukset

Vuosisatoja on ymmärretty, että ympäristötekijät kuten huono hengitysilma ja lika vaikuttavat ihmisten terveyteen, paranemiseen ja hyvinvointiin. Viime vuosikymmenen aikana on havahduttu terveyden ja ympäristön kaksisuuntaiseen suhteeseen: ympäristö aiheuttaa terveyshaittoja ihmisille mutta toisaalta terveydenhuollon tuottamat palvelut vaikuttavat ympäristöön. Terveysthuollon tuottamilla palveluilla on suuri merkitys ympäristön hyvinvointiin ja terveydenhuolto onkin todettu olevan yksi suurimmista ympäristöä saastuttavista palveluista. (Kallio 2020, 285.) Malik ym. (2018, 27) tuo tutkimuksessaan esille etenkin sairaaloiden ympäristöä kuormittavan vaikutuksen. Sairaalat tuottavat merkittävän määrän jätettä, kuluttavat suuria määriä resursseja ja käyttävät merkittävän määrän energiaa, aiheuttaen itsessään suuren määrän kasvihuonekaasupäästöjä. Kallion tutkimuksen mukaan (2020, 285) terveydenhuollon tarvitsemat materiaalit, suojarusteet, lääkkeet, vesi, sähkö ja ruokahuolto kuormittavat ympäristöä laajalti.

WHO (2015) tuo esiin sosiaali- ja terveydenhuollon sektorin roolin olla osana hillitsemässä ilmastonmuutosta huomioimalla tilojen, laitteistojen ja hoitokäytäntöjen ympäristöystävällisyyden niin, että palvelutuotannon hiilijalanjälki pienenee. Kansainvälinen Health Care Without Harm -kansalaisjärjestö on laske-

nut eri maiden terveydenhuollon aiheuttamia hiilijalanjälkiä Health Care's Climate Footprint -raportissa (2019, 24). Mittaustapa ei ollut täysin aukoton mutta sen mukaan voidaan havainnoida Suomen terveyssektorin tuottavan 5 % kansallisesta hiilijalanjäljestä. Vertailussa Suomi sijoittuu yli EU:n keskitason. Järjestön mukaan kansainvälisesti arvioiden päästöistä 76 % syntyy paikallisesti ja loput hankintaketjujen kautta tuottajamaissa. Yli puolet hiilijalanjäljestä aiheutuu fossiilisten polttoaineiden käytöstä palveluiden tuottamisessa sekä laitteiden, lääkkeiden ja tarvikkeiden tuotannossa. Raportti nostaa merkittävimmiksi välitöntä hiilijalanjälkeä laskeviksi toimiksi siirtymisen puhtaaseen energiaan, energiatehokkuuden lisäämisen esimerkiksi vähähiilisen teknologian, rakennussuunnittelun ja jätteiden huomioimisen sekä toiminta tapojen muuttamisella ennaltaehkäisyn ajattelumalliin. (Health Care Without Harm 2019; Mayer ym. 2020, 41–43.)

Terveydenhuollon tärkein tehtävä on tarjota potilaille laadukasta hoitoa, mutta ilmastonmuutoksen näkökulmasta voidaan pohtia, miten terveydenhuollon sektorin kustannuksia ja päästöjä voitaisiin vähentää hoidon laadusta tinkimättä. (Mayer ym. 2020, 42.) WHO (2009) arvioi terveydenhuollolla olevan merkittävä rooli maailmanlaajuisen ilmastonmuutoksen vaikutusten lieventämisessä. Terveydenhuolto voi toimia esimerkkinä huomioimalla toiminnassaan ja hankinnoissaan, että sen palvelut, käyttämät tuotteet ja rakennukset eivät vahingoita ympäristöä. Rakennussuunnittelua parantamalla, kestävän jätehuollon huomioimisella, turvallisempien kemikaalien ja kestävien resurssien (vesi ja energia) käyttöönotolla sekä ympäristöystävällisiä tuotteita ostamalla terveydenhuollon sektori voi tehdä osansa ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön (2021, 21) ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelmassa (2021–2031) todetaan ilmastonmuutoksen aiheuttavan ihmisille suoria ja epäsuoria terveysvaikutuksia eli heijastevaikutuksia. Ilmastonmuutos tulee olemaan vakava uhka tuleville sukupolville ja tulee osaltaan kuormittamaan terveydenhuollon palvelujärjestelmiä. Terveydenhuollon sektori on täysin riippuvainen ympäristön ja yhteiskunnan toimivuudesta kuten vesi-, ruoka ja jätehuollosta, logistiikasta sekä energihuollosta. Tärkeä olisi

ymmärtää, että ilmastonmuutos aiheuttaa suorien biologisten terveysvaikutusten lisäksi myös epäsuoria yhteiskunnallisia muutoksia. (Erkkola ym. 2019, 269–270.)

3.2 Terveydenhuollon henkilöstön rooli ympäristövastuun edistäjänä

Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen mukaan (2018) terveys- ja sosiaalipalvelut työllistivät lähes 400 000 henkilöä Suomessa. Suurimpana ammattiryhmänä on hoitohenkilöstö, joiden rooli terveydenhuollon ympäristökuorman vähentämisessä on merkittävä (Kallio 2020, 286).

Sosiaali- ja terveysalalla työskennellään monenlaisissa toimintaympäristöissä. Ympäristövaikutuksia voidaan vähentää ympäristöjärjestelmien avulla mutta myös työntekijöiden tavoilla toimia arkisissa työtehtävissä. Arkisten tekojen ja valintojen avulla voidaan vähentää ympäristön haitallisia vaikutuksia. Haasteita hyvien käytänteiden omaksumiselle tuo henkilökunnan suuri vaihtuvuus, suuret opiskelija- ja sijaismäärät sekä ohjeistuksen puute. Moni alalla työskentelevä on myös omaksunut tietyn toimintakulttuurin esimerkiksi kertakäyttötuotteisiin liittyen, vaikka ne voitaisiin tietyissä tilanteissa korvata kestävyystuotteilla potilasturvallisuutta vaarantamatta. (Ympäristöosaava s.a.)

Ympäristöystävällisten työskentelytapojen omaksuminen vaatii ympäristötietoisuuden lisäämistä ja turvallisia keinoja toteuttaa niitä (Ympäristöosaava s.a.). Sitran tutkimuksen mukaan (2017) suurin osa suomalaisista (72 %) pitää tärkeänä toimia ympäristöä säästämällä. Tutkimuksen mukaan ihmiset ovat tietoisia ekologiseen kestävyysliikkeen liittyvistä toimista mutta nämä asenteet ja arvot siirtyvät vielä hitaasti sanoista teoiksi. Sitran (2017) asiantuntija Lari Rajantien mukaan ihmisiä kiehtoo enemmän helppous, uutuus ja rahan säästö ja siksi ympäristöystävällisemmistä vaihtoehdoista ja toimintatavoista tulisi tehdä houkuttelevampia. Monet rinnastavat ympäristöystävällisyyden luopumiseen, uhrautumiseen ja niukkuuteen. Ympäristön kannalta myönteisesti toimiminen vaatii yksilön ympäristötietoutta, joka on yhdistelmä tietoa, taitoa ja motivaatiota toimia oikein. Se on jokaisen henkilökohtainen kehitysprosessi, jonka avulla yksilö oppii tiedostamaan ympäristön ongelmat ja ratkaisuja niihin. (Harju-Autti ym. 2011, 8.)

Strategisen ympäristövastuun onnistuminen terveydenhuollossa vaatii sidosryhmien sitoutumista. Kallio ym. (2018) määrittelee tärkeiksi sidosryhmiksi päälliköt, ympäristövastuuhenkilöt, lähiesimiehet, ympäristöyhdyshenkilöt sekä henkilöstön. Päälliköiden tehtävä on toteuttaa päätöksen tekoa, luoda raamit toiminnalle ja mahdollistaa resurssit. Ympäristövastuuhenkilön rooli on kehittää ja koordinoida ympäristöasioita organisaatiossa. He vastaavat ympäristöohjelmista ja raportoivat saavutuksista sekä valmistelevat ohjeita ja koulutuksia henkilöstölle. Heillä on keskeinen rooli ympäristövastuun edistämässä ja kehittämässä. Lähiesimiehet vastaavat osaltaan ympäristökulttuurin edistamisestä ja käytännön toteutuksen mahdollistamisesta. Käytännön toteutusta voi tukea myös yksiköiden ympäristöyhdyshenkilöt. He ovat henkilöstön jäseniä esimerkiksi sairaanhoitajia, jotka ovat koulutettu helpottamaan ympäristökäytänteiden toteutumista yksiköissä. Heidän tehtävä on välittää tietoa johdolle käytännön näkökulmasta ja jakaa tietoa yksiköihin ympäristöasioista ja kehittää yksiköiden ympäristötyötä. Henkilökunnalla on keskeisin rooli ympäristökäytänteiden käynnistämässä ja onnistumisessa. Heidän sitouttamisensa voi olla haasteellista ja vaatii tukea kaikilta, päälliköistä lähtien. (Kurppa 2020, 11–12; Kallio 2018, 63–64.)

3.3 Aikaisempia tutkimuksia

Tutkimustieto terveydenhuollon ympäristövaikutuksista on keskittynyt aiemmin muun muassa terveydenhuollonpalveluiden tuottamiin jätteisiin ja vaarallisiin aineisiin mutta viime aikoina on alettu tutkimaan myös hoitohenkilöstön ympäristöarvoja ja -asenteita. (Kallio 2020, 286.) Aihetta on tutkittu niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Anåker ym. (2015, 1886–1887, 1890.) on tutkinut Ruotsissa sairaanhoitajien käsityksiä ilmasto- ja ympäristökysymyksistä. Ruotsissa koetaan ympäristökysymysten jäävän hoitotyön jalkoihin. Henkilöstö kokee ihmishenkien pelastamisen tärkeämmäksi ja se vaatii paljon energiaa päivittäisessä työskentelyssä. Hoitohenkilöstö koki myös taloudellisen tilanteen, ajan riittämättömyyden sekä ympäristökysymysten monimutkaisuuden haasteeksi. Tutkimuksen mukaan

hoitohenkilöstön asenteita tulisi kuitenkin muuttaa vahvistamalla ympäristötietoutta ja tarjota keinoja edistää kestävästä kehitystä. Näin henkilöstön sitouttaminen ympäristövastuulliseen hoitotyöhön on mahdollista.

Kallio (2020b, 9, 48–50) on väitöskirjassaan tutkinut hoitotyön ympäristövastuuta sairaaloissa ja yksi osatutkimus kohdistui hoitohenkilöstön käsityksiin ympäristövastuullisista potilashoidon käytännöistä sekä ympäristövastuun käyttöönotosta sairaaloissa. Tuloksista käy ilmi, että työntekijöiden ympäristöosaaminen ja ympäristökoulutus on edellytyksenä ympäristövastuun toteutumiselle. Moniammatillisessa työyhteisössä työskentely vaatii hoitohenkilöstön mielestä selkeät rooli- ja tehtäväjaot, riittävät resurssit, toimivat tilat, kestävät materiaalihankinnat sekä riittävän henkilöstön ympäristövastuun toteutukseksi. Toimintaa tulee ohjata kaikilla tasoilla, johon sisältyy kansallisesti yhtenäinen ympäristöohjelma, sairaaloiden ympäristöohjelmat sekä yksikkötasoiset tavoitteet.

Larissa Niemen (2020) väitöskirjan ensimmäisessä tutkimusosan tuloksena havaitaan, että terveydenhuollon sektorin ympäristötyö on vielä kehitysvaiheessa. Ympäristötyön edistäminen vaatii organisaatiolta selkeää rakennetta, joka jalkautetaan osaksi arkista työskentelyä. Motivointi, koulutus, tuki ja vastuun jakaminen toimivat avainasemassa. Ympäristömuutosten eteenpäinvieminen tulee olla selkeää sekä tavoitteellista ja henkilöstön aloitteita tulisi viedä eteenpäin. Ympäristöajattelun laajempi näkökulma kuten energiaan- ja vedenkulutuksen, päästöjen, hankintojen vastuullisuuden sekä kertakäyttökulttuurin kyseenalaistaminen potilasturvallisuus huomioiden, on havaittu tuovat myös taloudellisia hyötyjä. Jokainen toimija voi tehdä osansa mutta suurin vastuu ympäristövastuun edistämiseksi on organisaation johdolla.

4 YMPÄRISTÖVASTUU ETELÄ-KARJALAN SAIRAANHOITOPIIRISSÄ

4.1 Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri Eksote

Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri Eksote tarjoaa sosiaali- ja terveyspalveluita kaikille maakunnan yhdeksässä kunnassa asuville noin 129 000 asukkaalle. Maakunnan alueella toimii yhteensä noin 100 Eksoten palvelupistettä. Palve-

luita tarjotaan avoterveydenhuollossa, erikoissairaanhoidossa, suun terveydenhuollossa, laboratorio- ja kuvantamispalveluissa, lääkehuollossa, sosiaalipalveluissa, vammais- ja vanhuspalveluissa sekä mielenterveys- ja päihdepalveluissa. (Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri s.a.)

Eksote on maakunnan suurin työnantaja työllistäen yli 5 000 ihmistä. Henkilöstö koostuu monista eri alan ammattilaisista, ja he työskentelevät Eksoten eri palvelupisteissä noin 250:llä eri ammattinimikkeellä. Palvelupisteistä suurin on Etelä-Karjalan keskussairaala Lappeenrannassa, joka tarjoaa maakuntalaisille erikoissairaanhoidonpalveluita. Toisena suurena yksikkönä toimii perusterveydenhuollonpalveluita tarjoava Honkaharjun sairaala Imatralla. Honkaharjun sairaalassa toimii terveysaseman lisäksi lyhyttä kuntoutusta vaativien potilaiden vuodeosastot. (Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri s.a.)

4.2 Ekokompassi-ympäristöohjelma

Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri on ottanut keväällä 2021 käyttöön ensimmäisen ympäristöohjelmansa Ekokompassin ympäristötyön tueksi. Ekokompassi on kansainväliseen ISO 14001- standardiin pohjautuva muita pohjaismaisia ympäristöjärjestelmiä vastaava konsepti. Palvelu on vuonna 2018 perustettu Suomen Luonnonsuojeluliiton omistama toimialariippumaton ympäristöjärjestelmä, joka tuottaa asiantuntijoidensa avulla yrityksille ympäristöohjelman tavoitteineen ja toimenpiteineen. Jokainen yritys saa omaa toimintaansa tukevan ja tarpeitaan vastaavan ympäristöohjelman, joka auditoidaan kolmen vuoden välein ja sen perusteella yritykselle myönnetään ympäristösertifikaatti. Sertifikaatti kertoo yrityksen toteuttavan tavoitteellisia ja seurattuja ympäristötekoja. (Ekokompassi s.a.)

Tällä hetkellä Eksoten Ekokompassi ympäristöohjelma on rakennusvaiheessa ja tavoitteena on rakentaa ympäristöohjelma valmiiksi ensimmäiselle auditoinnille vuoden 2022 aikana. Eksote haluaa olla sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristön edelläkävijä valitsemalla ympäristöystävällisempiä vaihtoehtoja. Toimintaa ohjaa ympäristölainsäädäntö, jonka puitteissa ympäristöohjel-

maa rakennetaan. Eksotessa toimii eri toimialojen edustajista koostuva ympäristötyöryhmä, joka vastaa osaltaan Ekokompassi-ympäristöjärjestelmän toimeenpanosta. (Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri 2021.)

Eksote on valinnut ympäristöohjelmansa kauden 2021–2014 merkittävimiksi kehittämistavoitteiksi energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian, vastuullisten hankintojen, logistiikan ja liikkumisen, viestinnän ja vaikuttamisen sekä kemikaalien ympäristövaikutusten vähentämisen. Lisänä ohjelmaan kuuluu tavoite jätteen määrän vähentämisestä ja lajittelusta. Jokaiselle osa-alueelle on asetettu tavoitteet ja toimenpiteet, joihin niillä voitaisiin vaikuttaa. Ympäristötavoitteita päivitetään vuosittain. (Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri 2021.)

5 TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄT

Tieteellisen tutkimuksen tarkoituksena on selvittää tutkimuskohteen toimintaperiaatteita ja lainalaisuuksia määritellyn tutkimusongelman avulla. Tutkimusongelma määrittää asian, ilmiön tai olettamuksen, johon etsitään valitun tutkimusmenetelmän avulla vastauksia ja ratkaisua. Tutkimuksen hyvä lopputulos edellyttää oikeanlaisen kohderyhmän ja tutkimusmenetelmän valintaa. Tutkimusmenetelmä valikoituu tutkimuksen tavoitteen ja ongelman mukaan pohtimalla millaisin menetelmin niihin saadaan parhaiten vastauksia. Tutkimusongelman ja tavoitteen pohjalta määräytyy, valitaanko tutkimuksen lähestymistavaksi kvantitatiivinen eli määrällinen vai kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimustapa. (Heikkilä 2014, 12, 14; Hirsijärvi ym. 2018, 124.)

5.1 Kvantitatiivinen kyselytutkimus

Tämän opinnäytetyön tutkimustavaksi valikoitui määrällinen tutkimus, joka etsii vastauksia kysymyksiin, miten usein, kuinka moni ja kuinka paljon. Määrällisestä tutkimuksesta saatua tietoa käsitellään numeeristen arvojen avulla. Numeerinen tieto tulkitaan ja selitetään sanallisesti, kuvaten asioiden eroavaisuuksia ja yhteyksiä. Yleinen aineiston keruutapa määrällisessä tutkimuksessa on kyselytutkimus, joka valikoitui tutkimusmenetelmäksi tähän opinnäytetyöhön. (Vilkkä 2007, 13–14, 17.)

Kyselytutkimuksen avulla on helppo kerätä laaja tutkimusaineisto ottamalla kyselyyn mukaan suuri vastaajajoukko. Lisäksi kyselyssä on helppo kysyä monia erilaisia asioita. Haasteena kyselyssä on, ettei vastaajien motivaatiota vastaamiseen voi määritellä, eikä kyselyn laatija tiedä vastaajien aiempaa tietoutta aiheeseen liittyen. Joskus vastauksia ei saada muistutuksista ja kehoituksista huolimatta. Vastaajien määrän eli vastausprosentin jäädessä alhaiseksi tutkimuksen edustavuus ja luotettavuus voi kärsiä. (Hirsijärvi ym. 2000, 180–183; Vehkalahti, 2014, 44.)

Hyvän kyselylomakkeen laatiminen vaatii tutkimusongelman täsmentämistä ja kirjallisuuteen tutustumista. Tutkimuskysymykset auttavat määrittämään sen, mihin asioihin kyselyllä etsitään vastausta. Kyselylomake tulee testata koejoukon avulla. Heidän kokemusten avulla voidaan selkeyttää kysymyksiä ja vastausvaihtoehtoja sekä arvioida vastaamiseen kulunutta aikaa. Testaamisen pohjalta voidaan tehdä tarvittavat muutokset kysymyslomakkeeseen. Saatikirje toimii kyselylomaketta esittelevänä julkisivuna. Sen avulla herätetään vastaajan mielenkiinto kyselyyn vastaamiseen ja motivoidaan vastaajaa aloittamaan vastaaminen. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan määritellä vastausprosentin avulla. Se kertoo kokonaismäärän, kuinka moni kyselyyn vastasi ja palautti lomakkeen. Tutkimuksen edustavuus ja luotettavuus kärsii, jos vastausprosentti jää kovin alhaiseksi. (Heikkilä 2014, 45–46, 58; Vehkalahti 2019, 47–48, 454.)

Tämän tutkimuksen kyselylomake laadittiin teorian tiedon ja tutkimuskysymysten pohjalta Webropol-kysely ja raportointisovelluksen avulla. Kyselytutkimus toteutettiin survey-tutkimuksena, joka tarkoittaa kyselyn toteuttamista standardoidusti eli vakioidusti. Kysymykset esitettiin jokaiselle vastaajalle samalla tavalla ja lomake strukturoitiin eli siinä oli valmiita kysymyksiä valmiine vastausvaihtoehtoineen. Kysymykset jäseneltiin lomakkeelle tutkimuskysymysten pohjalta aihealueisiin vastaamista selkeyttämään.

Kyselylomake annettiin työntilaajan kommentoitavaksi kahteen kertaan laatimsvaiheessa, jonka pohjalta kysymysten sisältöä pystyttiin tarkentamaan ja ymmärrettävyyttä lisäämään. Lisäksi kyselylomake testattiin kahteen kertaan

seitsemän hengen kohdejoukolla, jonka tavoitteena oli selvittää etenkin vastaamiseen kuluva aikaa, kysymysten ymmärrettävyyttä sekä lomakkeen toimivuutta. Kyselylomakkeen liitteeksi laadittiin saatekirje (liite 1), joka lähetettiin työntilaaajan toimesta yhdessä kyselylomakkeen (liite 2) vastauslinkin kanssa sähköpostin välityksellä vastaajille. Kokonaisuudessaan tutkimus suoritettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2021) määrittelemien hyvien tieteellisen käytänteiden mukaisesti. Vastaaminen oli jokaiselle vapaaehtoista ja se tapahtui nimettömästi. Vastauksista ei voinut päätellä vastaajan henkilöllisyyttä. Tulokset käsiteltiin luottamuksellisesti ja vastaukset hävitettiin tutkimuksen valmistuttua.

5.2 Tutkimusaineisto

Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri on suuri, tuhansia ihmisiä työllistävä palveluntarjoaja. Työntilaaajan kanssa päädyimme rajamaan tutkimusjoukon kahdessa Eksoten toimipisteessä Etelä-Karjalan keskussairaalassa sekä Honkaharjun sairaalassa työskenteleviin työntilaaajan valitsemiin henkilöstöryhmiin. Suurin osa henkilöstöstä kuuluu hoitohenkilöstöön. Heidän lisäksi sairaalassa työskentelee ammattilaisia monella eri ammattinimikkeellä. Valitut ammattiryhmät jaettiin tutkimusta varten kolmeen eri henkilöstökokonaisuuteen:

1. Hoitohenkilöstö ja sairaala-apteekki: (lääkärit, sairaanhoitajat, perushoitajat, tutkimushoitajat, farmaseutit, fysioterapeutit, toimintaterapeutit tmv.)
2. Laitoshuolto, tekniikka, kiinteistötekniikka, logistiikka, ravintopalvelut, kahvila
3. Muut (mm. toimistohenkilöt)

Kokonaisuuksissa on huomioitu henkilöstöryhmien suuruus eikä pienimpiä ryhmiä eroteltu omakseen vastaajien anonymiteetin säilymistä turvaamiseksi. Osa Eksoten tarjoamista palveluista toimii toisen organisaation alla ja heidän henkilöstönsä rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle. Perusjoukon suuruus oli 1 459 henkilöstön jäsentä. Tutkimus suoritettiin kokonaistutkimuksena eli koko perusjoukko huomioitiin tutkimuksessa.

5.3 Tulosten käsittely ja analysointi

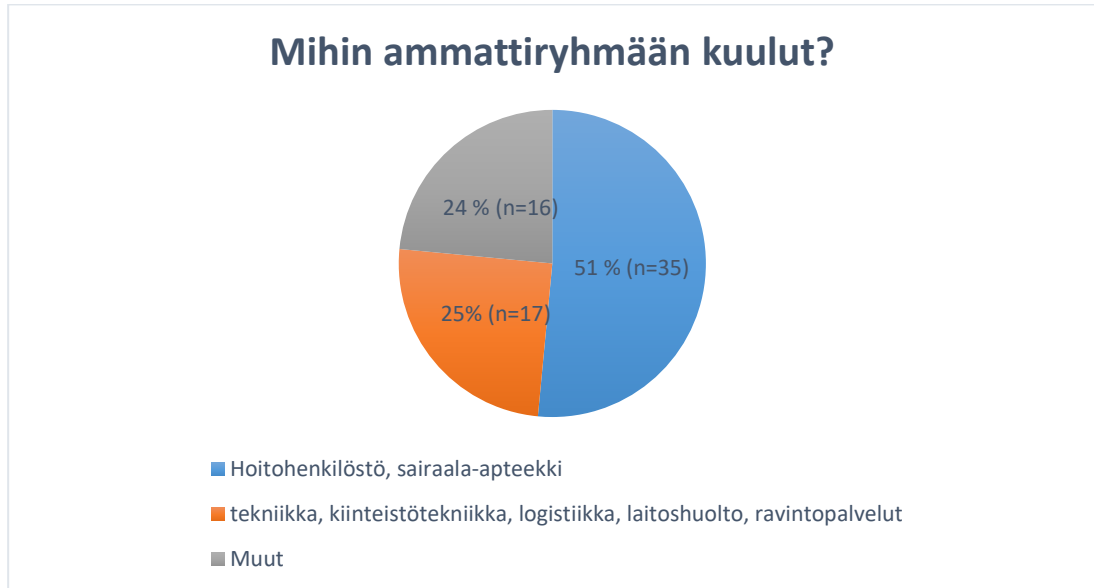
Tiedonkeruumenetelmänä toimi kyselylomake. Vastaaminen tapahtui nettilinkin välityksellä ja vastausaika oli kymmenen vuorokautta. Kyselyajan päätyttyä kyselylomakkeet käytiin läpi ja aloitettiin tulosten analysointi ja tulkinta. Kahta kysymystä lukuun ottamatta kysymykset olivat pakollisia vastaajille kyselyn etenemiseksi. Kaksi ei-pakollista kysymystä olivat tarkentavia kysymyksiä edeltävään kysymykseen liittyen kyllä-vastanneille.

Tutkimusaineisto analysointiin hyödyntäen Webpropol-ohjelmiston raportointityökalua, joka tuottaa automaattisesti raportin ja esittää ne graafisesti keräten talteen tärkeimmät tilastolliset merkittävät luvut kuten keksiaron ja keskihajonnan. Webpropol-ohjelmiston tarjoaman valmiin havaintomatriisin avulla tehtiin tulosten tulkinta ja sanallinen analysointi. Tulosten ristiintaulukointia ja eri ammattiryhmien välistä vertailu voitiin suorittaa varsin vähän pienen vastausprosentin vuoksi. Vertailemalla pientä otantaa anonymiteetti suoja saattaisi vaarantua.

6 TULOKSET JA NIIDEN TULKINTA

Kyselylomake lähetettiin 1459 Etelä-Karjalan sairaanhoitopiirin henkilöstön jäsenelle, joka on noin 29 % koko Eksoten henkilöstö määrästä. Etelä-Karjalan keskussairaalaista kyselyn sähköpostilla sai 90 % (n = 1 307) ja Honkaharjun sairaalasta 10 % (n = 152) henkilöstön jäsentä. Vastauksia saatiin yhteensä 68, jolloin vastausprosentiksi tuli 4,66 %.

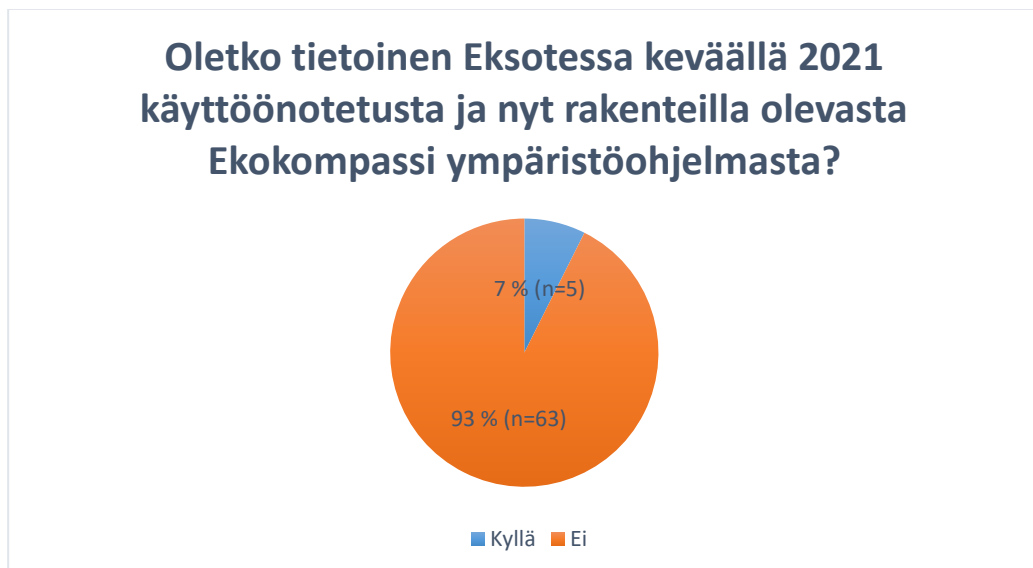
Vastaajista suurin osa 79 % (n = 54) työskenteli Etelä-Karjalan keskussairaalassa ja loput 21 % (n = 14) työskenteli Honkaharjun sairaalassa. Tutkimusta varten henkilöstö jaettiin kolmeen eri ammattiryhmä kokonaisuuteen (kuva 3), jota kysyttiin kyselyn taustatiedoissa. Suurin osa vastanneista 51 % (n = 35) kuului hoitohenkilöstöön ja sairaala-apteekin henkilöstöön.

Kuva 3. Vastaukset kysymykseen ammattiryhmästä

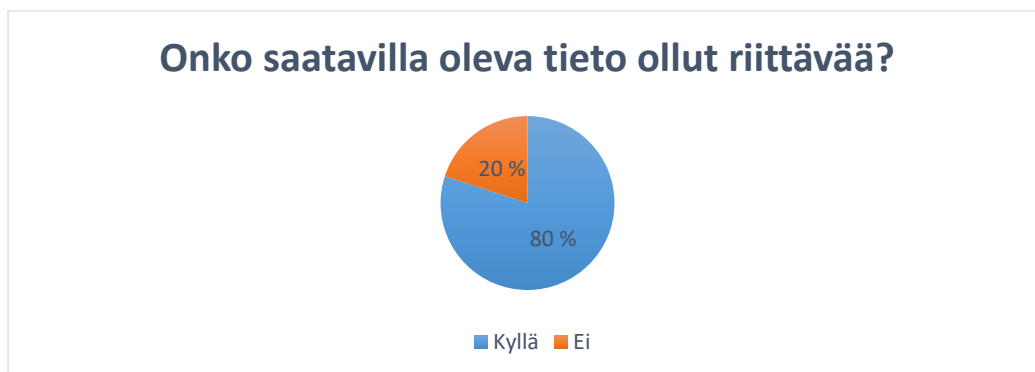
6.1 Henkilöstön käsitykset Ekokompassi ympäristöohjelmasta

Tulosten perusteella vastaajien tämänhetkiset käsitykset ympäristöohjelmasta ovat vähäiset. Lähes kaikki kyselyyn vastanneista (93 %) eivät olleet tietoisia, että Eksote on käyttöönottanut ympäristöohjelman (kuva 4.)

Kuva 4. Vastaajien tietoisuus Ekokompassi ympäristöohjelmasta

Kuitenkin ne henkilöstön jäsenet, jotka olivat tietoisia ympäristöohjelmasta, pitivät tiedotuksen määrää riittävänä (kuva 5). Tieto oli välittynyt heille parhaiten työkaverin/ esimiehen kautta tai Eksoten käyttämän sisäisen Intran välityksellä. Kukaan ei ollut saanut tietoa Eksote-lehden kautta (kuva 6).

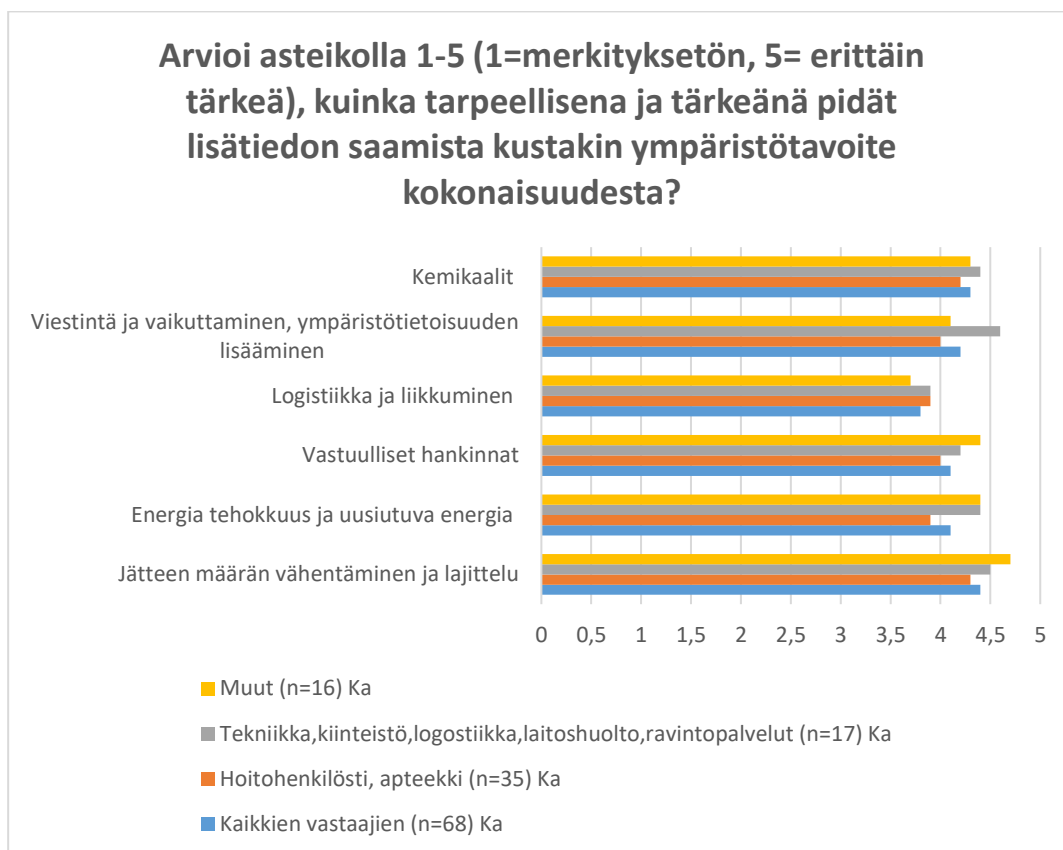

Kuva 5. Tyytyväisyys saatavilla olevaan tietoon

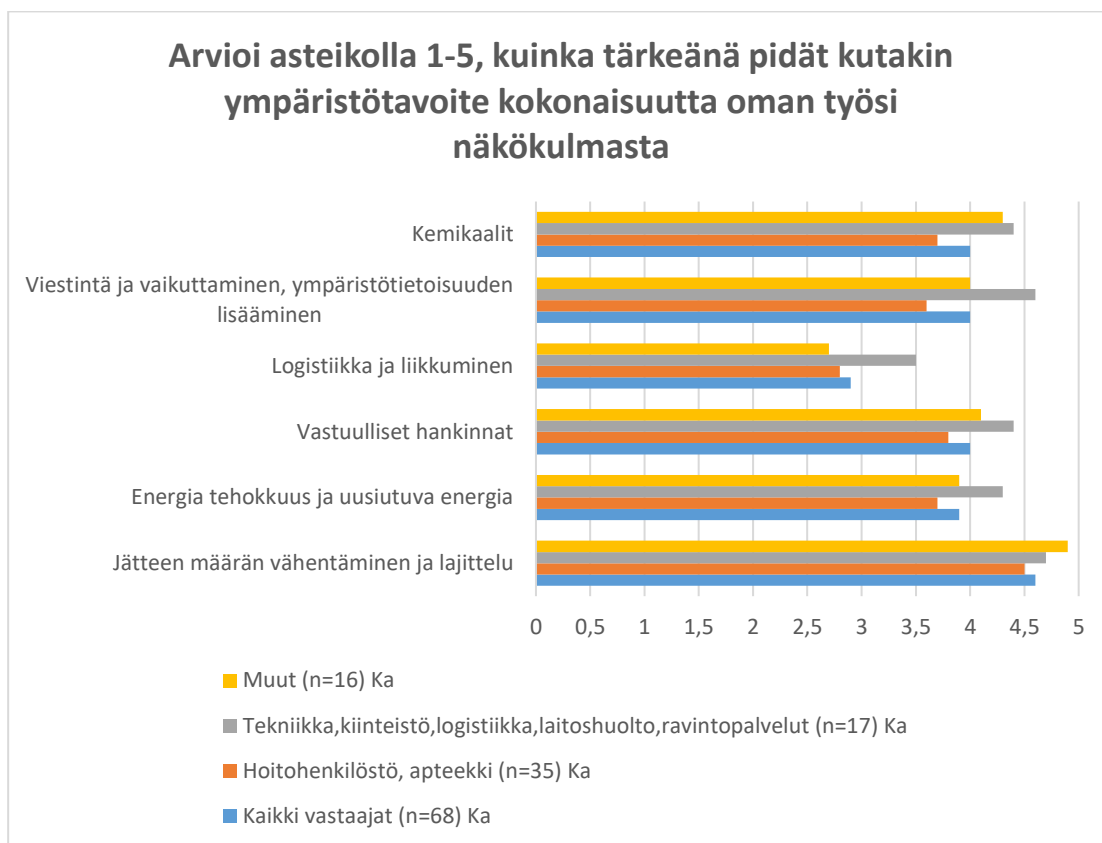
Kuva 6. Informaation lähde saadusta tiedosta ympäristöohjelmaan liittyen

Kyselyssä esiteltiin Eksoten ympäristöohjelman kuusi tämän kauden keskeisintä ympäristövastuullisuutta edistävää kehittämisen kokonaisuutta. Kyselyyn vastanneita pyydettiin arvioimaan lineaarisen vastausvalikon avulla lisätiedon saamisen tärkeyttä aiheista (kuva 7). Vaihtoehdoissa 1= merkityksetön, 2= jokseenkin merkityksetön, 3= en osaa sanoa, 4= jokseenkin tärkeä ja 5= erittäin tärkeä. Taulukossa esitetään vastausten keskiarvo. Vastausten keskiarvojen perusteella kaikista kuudesta kokonaisuudesta lisätiedon saaminen oli vastaajien mielestä ”erittäin tärkeää” tai ”jokseenkin tärkeää”. Etenkin jätteen määrän vähentämisestä ja lajittelusta saatu tieto koettiin erittäin tärkeäksi.

Kuva 7. Vastaajien mielipide ympäristöohjelman keskeisten tavoitteiden tiedon saamisen tärkeydestä

Lisäksi vastaajat arvoivat kuinka tärkeinä he pitävät kuutta eri kokonaisuutta oman työnsä näkökulmasta (kuva 8). Arvio pyydettiin antamaan lineaarisen vastausvaihtoehtojen avulla, jossa 1= merkityksetön, 2= jokseenkin merkityksetön, 3= en osaa sanoa, 4= jokseenkin tärkeä ja 5= erittäin tärkeä. Taulukossa esitetään vastausten keskiarvo. Vastausten keskiarvojen perusteella jätteen määrän vähentämistä pidettiin erityisen tärkeänä oman työn näkökulmasta. Logistiikkaa ja liikkumista ei pidetty erityisen tärkeänä etenkin hoitohenkilöstön ja sairaala-apteekin sekä ryhmän "muut" mielestä.

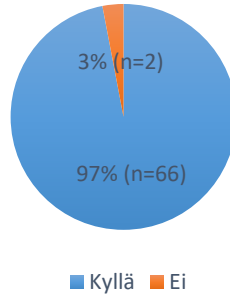

Kuva 8. Vastaajien mielipide ympäristöohjelman keskeisten tavoitteiden tärkeys oman työn näkökulmasta

6.2 Ekokompassi ympäristöohjelman kehittämistä ja toteuttamista edistävät tekijät

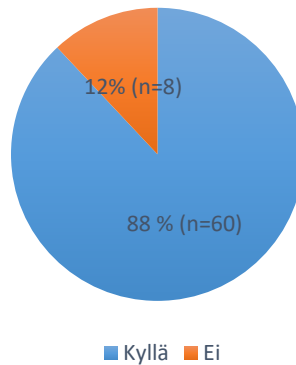
Lähes kaikki vastaajista (97 %) piti ympäristövastuullisemman toiminnan kehittämistä terveydenhuollossa tärkeänä (kuva 9). Vastaajat olivat myös itse motivoituneita ja kiinnostuneita edistämään ympäristötyötä työpaikallaan (kuva 10).

Koetko ympäristövastuullisemman toiminnan kehittämisen tärkeäksi sairaalaympäristössä?

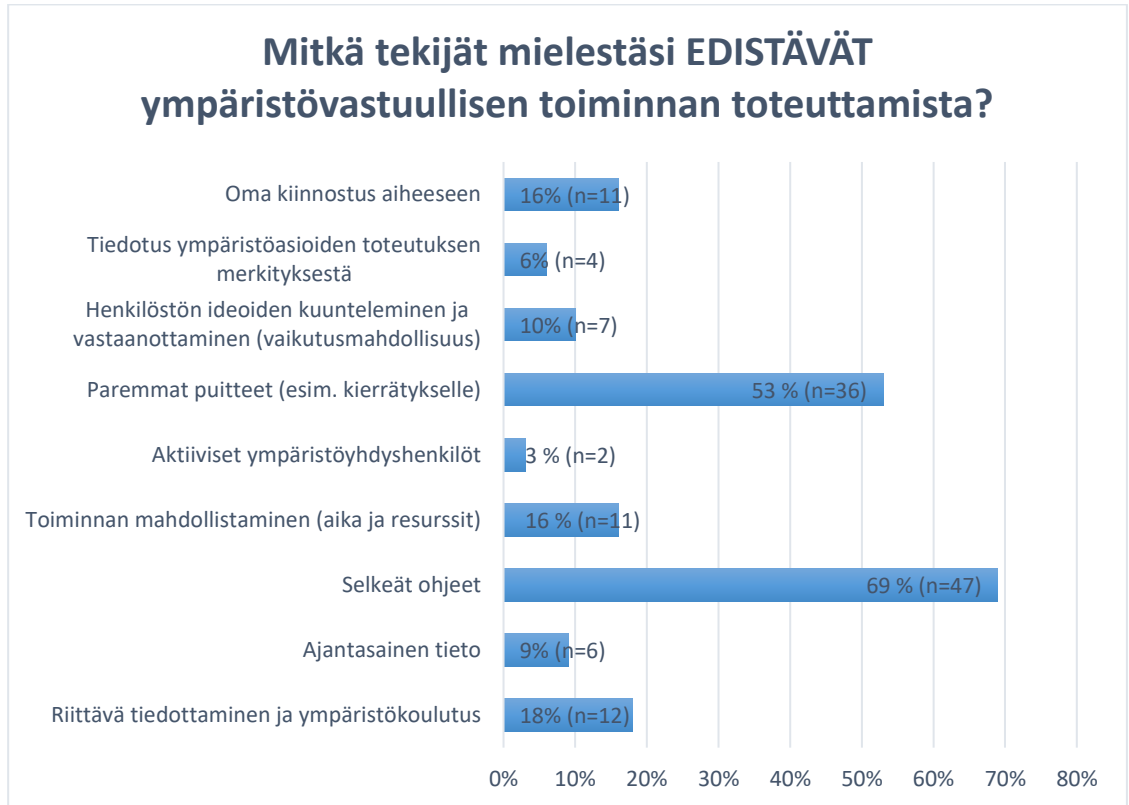
Kuva 9. Vastaajien mielipide ympäristövastuullisuuden kehittämisestä sairaalassa

Oletko itse kiinnostunut edistämään työpaikkasi ympäristövastuullista toimintaa?

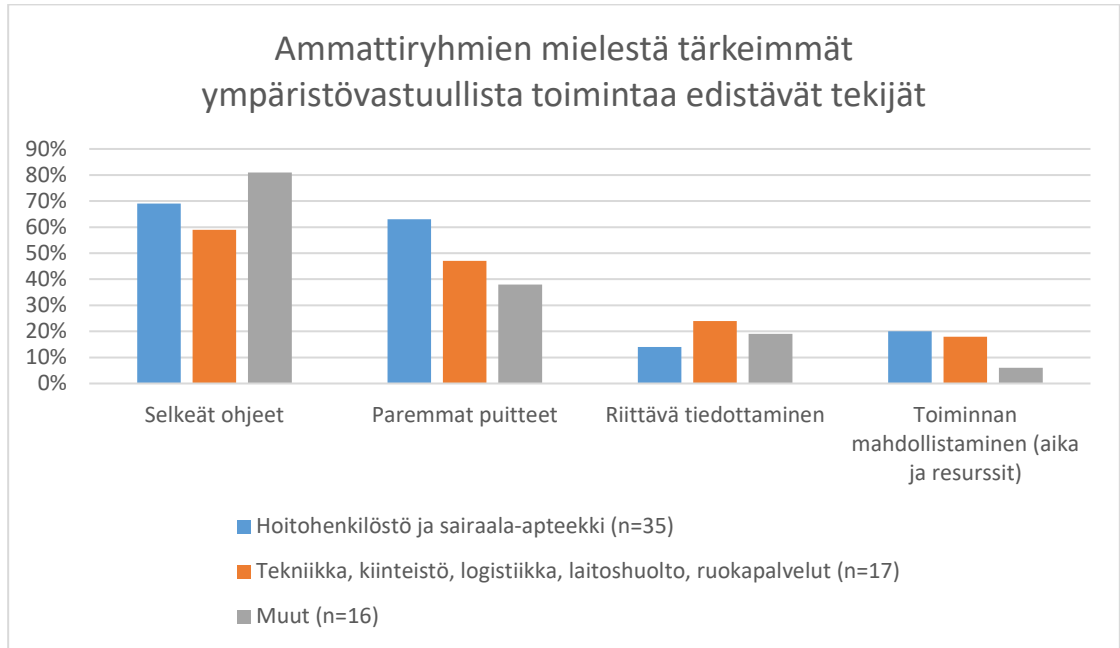
Kuva 10. Vastaajien oma motivaatio ympäristötyön kehittämisestä

Henkilöstön näkemyksiä ympäristövastuullisemman toiminnan toteuttamisen edistävästä tekijöistä kartoitettiin monivalintakysymyksellä, jossa oli valmiita vastausvaihtoehtoja (kuva 11). Vastaaja sai valita kaksi mielestään tärkeintä edistävästä tekijästä. Selkeästi eniten apua toiminnan edistämiseen vastaajien mielestä toisi selkeät ohjeet (69 %). Lisäksi vastaajista 53 % koki, että ympäristövastuullisempaa toimintatapaa olisi helpompi toteuttaa, jos työskentelyympäristössä olisi paremmat puitteet esimerkiksi kierrätykselle.

Kuva 11. Ympäristövastuullisuutta edistäviä tekijöitä

Kolmen eri ammattiryhmäkokonaisuuden välisestä erojen vertailusta, voidaan havaita samankaltaisia mielipiteitä ympäristövastuullisuutta edistävästä tekijöistä (kuva 12). Jokainen ryhmä toivoo selkeitä ohjeita ja parempia puitteita. Hoitohenkilöstö ja sairaala-apteekin henkilöstö kokee myös riittävän ajan ja resurssien mahdollistamisen edistävänä tekijänä. Tekniikka, kiinteistötekniikka, logistiikka, laitoshuolto ja ruokapalveluiden sekä ryhmän ”Muut” mielipiteessä nousee esille tiedottamisen tärkeys.

Kuva 12. Eri ammattiryhmäkokonaisuuksien väliset erot edistävien tekijöiden arvioinnissa

Lisäksi kyselyssä esiteltiin vastaajille yhtenä ympäristövastuullisemman toiminnan edistämiskeinona henkilöstön sisäisten ympäristöyhdyshenkilöiden kouluttaminen ja heidän tehtävänsä. Ympäristöyhdyshenkilö voisi omalta osaltaan vaikuttaa ja helpottaa ympäristötyön etenemistä ja seuranta työköissä. Suurin osa vastaajista (75 %) piti esitellyn ympäristöyhdyshenkilön toimintaa tärkeänä ja hyödyllisenä (kuva 13).

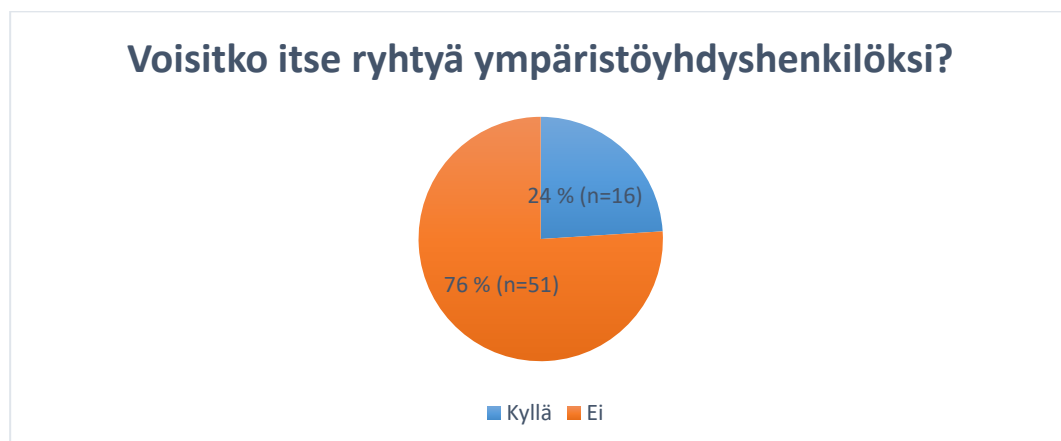

Kuva 13. Vastaajien mielipide ympäristöyhdyshenkilön hyödyllisyydestä

Ympäristöyhdyshenkilöltä toivottiin erityisesti selkeitä, valmiiksi tehtyjä ohjeita sekä apua ympäristötyön jalkauttamisessa osaksi käytäntöä (kuva 14). Monikaan vastanneista ei ollut kuitenkaan halukas itse ryhtymään ympäristöyhdyshenkilön tehtäviin kuten kuvasta 15 havaitaan.

Kuva 14. Ympäristöyhdyshenkilöltä toivottu apu

Kuva 15. Vastaajien halukkuus ryhtyä ympäristöyhdyshenkilöksi

6.3 Ekokompassi ympäristöohjelman kehittämistä ja toteuttamista estävät tekijät

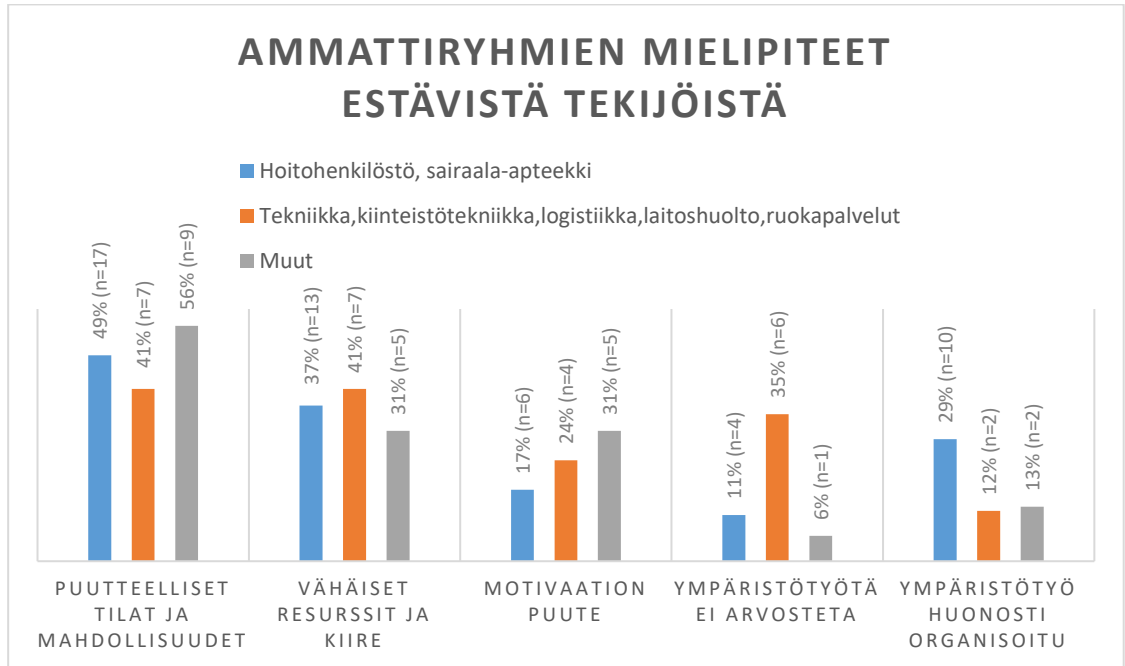
Vastaajat kokivat, että monet eri tekijät ovat haasteena kehittää ja toteuttaa ympäristövastuullista työtettä kuten kuvasta 16 voidaan todeta. Vastaajat sai-

vat valita valmiista vaihtoehtoista kaksi mielestään merkittävintä estävää tekijää. Etenkin toimintaympäristön puutteelliset tilat koettiin haasteena. Lisäksi vähäiset resurssit ja kiire nousivat vastauksista esille estävänä tekijänä.

Kuva 16. Ympäristövastuullisuutta estäviä tekijöitä

Eri ammattiryhmäkokonaisuuksien välisellä vertailulla huomataan puutteellisten tilojen sekä resurssien ja ajan puutteen asettavan haasteita ympäristövastuullisen toiminnan toteuttamisessa eniten jokaisessa ammattiryhmässä (kuva 17). Hoitohenkilöstö ja sairaala-apteekki kokivat estävänä tekijänä myös ympäristötyön huonon organisoimisen. Tekniikka, kiinteistötekniikka, logistiikka, laitoshuolto ja ruokapalvelut arvioivat estäväksi tekijäksi ympäristötyön arvostuksen puutteen. Ryhmä "Muu" arvioi motivaation puutteen estävän ympäristötyön toteuttamista.

Kuva 17. Eri ammattiryhmien vastausten erot ympäristötyötä estävistä tekijöistä

Vääränlainen viestintä- ja tiedotustapa voi osaltaan vaikeuttaa ympäristötyön edistämistä. Noin puolet vastaajista (54 %) kokivat parhaaksi tavaksi saada tietoa ympäristöohjelmasta sekä sen kehittämisestä ja toteuttamisesta konkreettisten ohjeiden avulla (kuva 18). Vastaajat kokivat ympäristövastuullisempien toimintatapojen edistämässä hankalimpana ja huonoimpana vaihtoehtona ympäristökoulutukset.

Kuva 18. Paras tapa lisätä ympäristötietoisuutta

7 POHDINTA

Monikaan tutkimuksen kyselyyn vastanneista ei ollut tietoinen Eksotessa käytönotetusta ympäristöohjelmasta. Tietoisuuden puutteesta huolimatta, vastanneilla henkilöstön jäsenillä oli kuitenkin varsin myönteinen asenne ympäristövastuullisempien toimintatapoja kohtaan. Vastaajat pitivät tärkeänä kehittää ympäristötyötä sairaaloissa, ja he ovat motivoituneita osallistumaan siihen. Ympäristöohjelman kuudesta tavoitteesta oltiin kiinnostuneita, lisätieto koettiin tärkeäksi ja oman työn näkökulmasta suurinta osaa kokonaisuuksista pidettiin keskiarvollisesti tärkeinä. Lähtökohdat onnistuneelle ympäristötyön kehittämiseksi ja toteuttamiselle ovat siis Eksotessa varsin hyvät.

Larissa Niemi (2020) tuo vastaavaa esiin väitöskirjan ensimmäisessä tutkimusosassaan. Hänen mukaansa terveydenhuollon sektorin ympäristötyö on kokonaisuudessaan vasta kehitysvaiheessa. Hänen mukaansa ympäristöasioiden edistäminen ja käyttöönotto vaatii oikeiden tiedotusvälineiden valintaa ja informointi tavaksi tulee valita henkilöstön mielestä hyväksi havaittuja kanavia ja keinoja. Tiedotuksen tulee olla riittävää, tehokasta ja oikeanaikaista, jotta se tavoittaisi mahdollisimman monet henkilöstönjäsenet. Kallio (2020b) toi väitöskirjassaan esille henkilöstön ympäristöosaamisen ja -koulutuksen edellytyksenä ympäristövastuun toteutumiseksi. Ympäristömyönteiset ja motivoituneet Eksoten henkilöstön jäsenet helpottavat ympäristötyön jalkauttamista käytäntöön ja sen toteuttamista osana jokapäiväistä työtä. Positiivinen asenne auttaa vastaanottamaan tietoa ja suhtautumaan muutokseen myönteisesti.

Yleisesti ottaen terveydenhuollon henkilöstö on tällä hetkellä varsin kuormittunut ja kaiken uuden tulisi jalkautua käytäntöön mahdollisimman helposti ja vaivattomasti. Henkilöstön mahdollisuudet vähäisten resurssien ja kiireen vuoksi vastaanottaa uusia muutoksia ovat rajalliset ja ne pitäisi ymmärtää ja huomioida uusia tehtävänkuvia luodessa. Tutkimuksen vastaajat kaipaavat tukeen selkeitä, valmiita ohjeita sekä konkreettista apua ympäristöystävällisempien toimintatapojen käyttöönotossa. Edistävänä tekijänä tuotiin esille toive paremmista puitteista toteuttaa ympäristövastuullisempia toimintatapoja. Samoja tekijöitä Kallion (2020b) väitöskirjassa tulee ilmi. Hänen tekemässään

tutkimuksessa hoitajat kaipaavat selkeää rooli- ja tehtäväjakoa, riittäviä resursseja ja toimivia tiloja.

Ympäristövastuullisemmat toimintatavat tulevat väistämättä olemaan tulevaisuudessa osa terveydenhuollon henkilöstön arkea. Tämä tulisi huomioida rekrytoinnissa ja esimies tasolla, että olosuhteet muutokselle olisivat mahdollisimman otolliset. Kiire ja resurssien puute nousee kyselyssä etenkin hoitohenkilöstön mielestä yhdeksi ympäristövastuullisempaa toimintaa estäväksi tekijäksi. Myös Anåkerin ym. (2015) Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa sairaanhoitajat kokevat ympäristötyön toteuttamisen esteenä ajan riittämättömyyden. Hoitajien mielestä on haaste ottaa se osaksi tärkeää ja energiaa vievää potilastyötä.

Tutkimuksen tuloksia voidaan koota yhteen myös SWOT-nelikenttäanalyysin avulla (taulukko 1). Analyysi toimii hyvin tulosten pohdinnan apuna. SWOT-analyysia käytetään organisaatioiden strategiatyökaluna tunnistamaan ongelmia, heikkouksia ja uhkia ja kehittämään niitä arvioimalla vahvuuksia ja mahdollisuuksia (Lindroos & Lohivesi 2010, 219–220). SWOT-analyysin pohjalta voidaan kartoittaa tietyn strategian toimivuutta käytännössä sekä suunnitella ja kehittää toimintaa eteenpäin.

Taulukko 1. SWOT-nelikenttäanalyysi tuloksista

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> - Vastaajien myönteinen asenne ympäristötyötä kohtaan. - Oma motivaatio ja halu toteuttaa ympäristötyötä 	<ul style="list-style-type: none"> - Tiedottamisen puute - Kiire ja resurssien vähyyys - Tilojen toimimattomuus
MAHDOLLISUUDET	UHAT
<ul style="list-style-type: none"> - Prosessi rakennusvaiheessa -> henkilöstö mukaan ideoimaan -> motivaatio säilyy - Ympäristöyhdyskuntien koulutus - Uudisrakennuksiin paremmat puitteet 	<ul style="list-style-type: none"> - Nykyisten tilojen toimimattomuus - Taloudellinen tilanne - Resurssit

Vastausten pohjalta voidaan todeta tämänhetkiseksi vahvuudeksi vastaajien myönteinen asenne ja halu toimia ympäristövastuullisesti. Tukemalla kiinnostusta ja tarjoamalla selkeitä ja mahdollisia keinoja toimintaan, myönteinen asenne voidaan säilyttää, joka on avainasemassa ympäristövastuullisen toiminnan toteutuksessa jokapäiväisissä valinnoissa. Heikkoudet tuovat esiin tämänhetkiset haasteet, jotka arvioidaan kehityskohteiksi. Tiedotus ympäristöohjelmasta on ollut toistaiseksi melko vähäistä, eikä se ole saavuttanut henkilöstöä riittävästi. Tiedotuksen tulee olla selkeää, oikeanaikaista ja tapahtua henkilöstölle mieluisalla tavalla. Vastaajien kokemaa kiireä ja resurssien vähyyttä tulisi myös huomioida. Kiire pitää ajatukset perustyössä, jolloin henkilö kykenee vastaanottamaan tietoa vain rajallisesti. Uuden tiedon määrä ja vaatimukset tulisi olla kohtuulliset.

Mahdollisuudet antavat kehitykselle raamit. Niitä edistämällä ja hyödyntämällä niitä voidaan tavoitella parempaa tulosta ja onnistumista. Mielenpito ympäristötyöhydenhenkilöistä ja heidän työnkuvastaan oli positiivinen. Yhdyskuntatyöntekijöitä voitaisiin käyttää apuna ja henkilöstön tukena siirryessä kohti ympäristövastuullisempaa työtä. Uhat ovat tämänhetkisiä ongelmia, jotka tulee huomioida prosessissa. Monet terveydenhuollon tilat ovat vanhoja ja riittämättömiä esimerkiksi lajittelulle. Tämänhetkiset tilat ja saatavilla olevat resurssit tulee huomioida päätöksissä ja ohjeita tehdessä sekä uudistustarve tulee huomioida tilojen saneeratuissa ja uudisrakennuksissa suunnitellessa.

Tutkimuksen tavoitteena oli saada 10 % vastauksia, jota pidetään yleisesti kohtuullisena kyselytutkimuksen vastausprosenttina. Kyselyn vastausprosentti jäi melko alhaiseksi, joka laskee tutkimuksen edustavuutta. Kyselytutkimukset ovat tänä päivänä varsin yleisiä, joka jo itsessään saattoi alentaa vastausprosenttia. Kysely lähetettiin henkilöstölle esimiesten kautta, joten varmaksi ei voida sanoa tavoitettiin kysely varmasti kaikki tutkimukseen valitut 1 459 henkilöä. Lisäksi vastausten alhaiseen määrään saattoi vaikuttaa terveydenhuoltoa kuormittava COVID-19-pandemia, sairaanhoitopiirin YT-neuvotteluiden aiheuttamat lomautukset sekä hoitajien alkanut lakko. Ajankohta ei ollut terveydenhuoltoon kohdistuvalle kyselytutkimukselle paras mahdollinen. Jokainen saatu vastaus tuo kuitenkin esille yhden henkilöstön jäsenen tärkeän mielipiteen.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Etelä-Karjalan keskussairaalan ympäristötyö ja sen kehittäminen on aloitettu aktiivisesti noin vuosi sitten. Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että sairaanhoitopiirin ympäristöohjelman näkyvyys ja ympäristövastuullisten toimintatapojen kehittäminen ovat henkilöstön keskuudessa vielä vähäistä. Tutkimuksen tuloksista saadaan arvokasta tietoa, jota ympäristötyöryhmä voi hyödyntää kehittäessään keinoja osallistaa henkilöstöä ympäristötyöhön paremmin.

Motivoitunut ja ympäristömyönteinen henkilöstö on hyvä lähtökohta alkaa kehittämään ja toteuttamaan ympäristövastuullisempaa työtettä jokapäiväisessä työssä. Aloitetaan pienestä ja toimia lisätään vähitellen. Kun asenteet ovat pääosin positiivisia, tulee huomiota kiinnittää riittävän ajan mahdollistamiseen perehtyä ja tutustua uusiin ympäristöystävällisempiin käytäntöihin. Näin henkilöstö ei koe liian suurta kuormitusta kiireen keskellä. Kyselyssä ilmi tullut henkilöstön kokemus tilojen puutteellisesta soveltuvuudesta tulisi ottaa huomioon korjaus- ja kunnostustöitä ja uudisrakennuksia suunniteltaessa. Ympäristötyö jalkautuu arkisen työn joukkoon helpommin silloin, kun puitteet ovat kohdillaan ja toimintaa tukevia.

Henkilöstö toivoo selkeästi valmiita ohjeita ja konkreettista apua saada keinoja jalkauttaa ympäristöystävällisempi työote käytäntöön. Yksi konkreettinen keino olisi ympäristöyhdyshenkilöiden kouluttaminen työyhteisöön. Heidän avullaan voitaisiin helpottaa niin ympäristötyöryhmän taakkaa mutta myös helpottaa henkilöstön työmäärää uuden oppimisessa. Ympäristöyhdyshenkilöt voisivat tuoda yksiköihin ajantasaisen tiedon, koordinoida ja seurata ympäristöasioiden toteutumista, päivittää ohjeet sekä auttaa ja neuvoa henkilöstöä heidän tehdessä arkisia valintoja. Ympäristöyhdyshenkilöiden työ koettiin vastausten perusteella tärkeäksi, joten heidän vastaanottonsa tulisi olemaan todennäköisesti myönteistä. Vastaajat toivovat saavansa uuden tiedon valmiiden ohjeiden tai yksikön omien kokousten välityksellä. Monikaan ei ollut innostunut ympäristökoulutuksista. Keinona auttaa henkilöstöä sopeutumaan uuteen voisi olla ympäristöyhdyshenkilön koulutuksista tuoma tieto. Näin muu henkilöstö saisi keskittyä päätehtäväänsä ja yhdyshenkilö toisi tiedon ja jalkauttaisi uudet

ympäristövastuullisemmat toimintatavat käytäntöön henkilöstön apuna toimien.

Vastaavia tutkimuksia Etelä-Karjalan sairaanhoitopiirissä ei aiemmin ole tehty ja tämän tutkimuksen otanta on vain osa henkilöstöä. Jatkossa kyselytutkimusta voitaisiin jalostaa sopimaan muihin Eksoten työpisteisiin. Eksoten toimipisteiden koko ja toiminta eroaa laajaltikin toisistaan. Tärkeää ja mielenkiintoista olisi kuulla ja ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti koko henkilöstön mielipiteet eri toimipisteistä. Jokaisen mielipide antaa kehittämisprosessiin arvokasta tietoa. Suuren organisaation moninaisuus ja moniammatillisuus luo omat haasteensa luoda toimiva ympäristöstrategia. Erilaisten työnkuvien ja työpisteiden eroavaisuuksien ja ympäristötoiminnan erityispiirteiden selvittäminen tulisi myös kartoittaa ja selvittää. Henkilöstön pienillä arkisilla valinnoilla on kokonaisuuden onnistumisen kannalta suuri merkitys.

LÄHTEET

Anåker A., Nilsson M., Holmner Å. & Elf, M. 2015. Nurses' perceptions of climate and environmental issues: A qualitative study. *JAN, Leading Global Nursing Research* Volume71, Issue 8, 1883–1891. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jan.12655> [viitattu 16.3.2022].

Ekokompassi s.a. Ympäristöjärjestelmä. Suomen Luonnonsuojeluliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ekokompassi.fi/ymparistojarjestelma/> [viitattu 9.2.2022].

Elinkeinoelämän keskusliitto s.a. Vastuullisuus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ek.fi/tavoitteemme/vastuullisuus/> [viitattu 9.3.2022].

Erkkola, M., Fogerholm, M. & Silvasti, T. 2019. Ilmastokriisi ja kansanterveys – on tekojen aika. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 4/2019 56. vuosikerta, 269–271. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://journal.fi/sla/article/view/87897> [viitattu 15.3.2022].

Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri. 2021. Eksoten ympäristöohjelma. Hallitus. Pöytäkirja 6/2021. Saatavissa: <https://www.eksote.fi/eksote/hallinto-ja-paatokset/esityslistat-ja-poytakirjat/Sivut/default.aspx> [viitattu 9.2.2022].

Etelä-Karjalan sairaanhoitopiiri s.a. Sosiaali- ja terveystalvet Eksotessa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.eksote.fi/eksote/Sivut/default.aspx> [viitattu 9.2.2022].

European Commission s.a. Environmental Liability. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ec.europa.eu/environment/legal/liability/> [viitattu 9.3.2022].

Harju-Autti, P., Neuvonen, A. & Hakkarainen (toim.). 2011. Ympäristötietoisuus. Helsinki: Rakennustieto Oy ja Ympäristöministeriö.

Health Care Without Harm. 2018. Health care climate footprint report. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://noharm-global.org/documents/health-care-climate-footprint-report> [viitattu 14.3.2022].

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9., uudistettu painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. 22. painos. Helsinki: Tammi.

JohnElkington sa. About. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://johnelkington.com/about/> [viitattu 8.3.2022].

Jussila, M. 2010. Yhteiskuntavastuu. Nyt. Vantaa: Hansaprint Oy.

Lindroos, J. & Lohivesi, K. 2010. Onnistu strategiassa. Helsinki: Alma Talent.

Kallio, H., Pietilä, AM., Johnson, M. & Kangasniemi, M. 2018. Environmental responsibility in hospital care: Findings from a qualitative study. *Journal of Hospital Administration* Vol. 7, No. 5, 56-69. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/7453> [viitattu 17.2.2022].

Kallio, H. 2020a. Hoitotyön ympäristövastuulliset käytännöt ja niiden implementointi sairaalassa. Teoksessa Nurmi, J. & Vuolanto, P. (toim.) *Journal of Social Medicine* Vol 57 Nro 3. Sosiaalilääketieteen yhdistys. 285–287.

Kallio, H. 2020b. Environmental responsibility in nursing in hospitals. University of Eastern Finland. Department of Nursing Science. Doctoral thesis. Dissertations in Health Sciences No 564. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/22251/urn_isbn_978-952-61-3384-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 15.3.2022].

Koipijärvi, T. & Kuvaja, S. 2020. Yritysvastuu 2.0 Johtamisen uusi normaali. 2., uudistettu painos. Viro: Printon.

Kuluttajaliitto sa. Yhteiskuntavastuu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuluttajaliitto.fi/materiaalit/yhteiskuntavastuu/> [viitattu 8.3.2022].

Kurppa, S. 2020. Ympäristövastuullinen toiminta sairaalassa. Haastattelututkimus keskussairaaloiden ympäristövastuuhenkilöille. Itä-Suomen yliopisto. Hoitotieteenlaitos. Pro gradu -tutkielma. PDF- dokumentti. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/23364/urn_nbn_fi_uef-20201206.pdf?sequence=-1&isAllowed=y [viitattu 16.3.2022].

Kuvaja, E. 2020. Ympäristöjohtamisella terveempää luontoa ja menestyksekkäämpää liiketoimintaa- Katso, miten johdat työpaikan ympäristötyötä. Asian tuntijablogi. Päivitetty 18.6.2020. Saatavissa: <https://wwf.fi/greenoffice/tarina/ymparistojohtamisella-terveempaa-luontoa-ja-menestyksekkäämpaa-liiketoimintaa-katso-miten-johdat-tyopaikan-ymparistotyota/> [viitattu 9.3.2022].

Malik, A., Lenzen, M., McAlister, S. & Mcgain, F. 2018. The carbon footprint of Australian health care. *The Lancet Planetary Health* Volume 2, Issue 1, January 2018.

Orcos, R., Pérez-Aradros, B. & Blind, K. 2018. Why does the diffusion of environmental management standards differ across countries? The role of formal and informal institutions in the adoption of ISO 14001. *Journal of World Business* Vol 53 Issue 6, 850–861. Verkkojlehti. Saatavissa: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1090951617305667> [viitattu 10.2.2022].

SFS-EN ISO 14001:en. 2015. Environmental management systems. Requirements with guidance for use.

SFS. 2021. Suomen Standardisoimisliitto SFS ry. Ympäristöjohtamisen standardisarja ISO 14000. PDF-dokumentti. Saatavissa: file:///C:/Users/reett/Downloads/Ymparistojohtamisen-standardisarja-ISO-14000_esite.pdf [viitattu 10.2.2022].

Sitra. 2017. Suomalaisten ympäristötietoisuus siirtyy hitaasti sanoista tekoihin. Artikkel. Julkaistu 29.06.2017. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/uutiset/suomalaisten-ymparistotietoisuus-siirtyy-hitaasti-sanoista-tekoihin/> [viitattu 15.3.2022].

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2021. Sosiaali- ja terveysministeriön ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelma (2021–2031). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:20. Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto. Helsinki. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163160> [viitattu 15.3.2022].

Mayer, M., Manu, M., Siltanen, K., Nurminen, M., Talvitie, J., Haanpää, S. & Smith, C. 2020. Ilmastonmuutos ja sosiaali- ja terveyssektori. PDF-dokumentti. Suomen Sosiaali ja terveys ry. Helsinki. Saatavissa: <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2020/06/SOSTE-julkaisu-2020-Ilmastonmuutos-ja-sosiaali-ja-terveyssektori.pdf> [viitattu 14.3.2022].

Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos. 2018. Terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstö 2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/sosiaali-ja-terveydenhuollon-resurssit/terveys-ja-sosiaalipalvelujen-henkilosto> [viitattu 14.3.2022].

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, TENK. 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). WWW-dokumentti. Päivitetty 7.7.2021. Saatavissa: <https://tenk.fi/fi/tiede-tilanne/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk> [viitattu 8.2.2021].

Vastuullisuusraportti 2016a. Mitä vastuullisuus yritystoiminnassa tarkoittaa? WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://vastuullisuusraportti.fi/2016/03/09/mita-vastuullisuus-yritystoiminnassa-tarkoittaa/> [viitattu 8.3.2022].

Vastuullisuusraportti sa. Vastuullisuus tietoa yrityksille. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://vastuullisuusraportti.fi/> [viitattu 8.3.2022].

Vehkalahti, K. 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Finn Lectura.

Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

WHO. 2009. Healthy hospitals, healthy planet, healthy people. World Health Organization. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.who.int/publications/i/item/healthy-hospitals-healthy-planet-healthy-people> [viitattu 14.3.2022].

WHO. 2015. Operational framework for building climate resilient health systems. World Health Organization. WHO Library Cataloguing-in-Publication Data. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.who.int/publications/i/item/operational-framework-for-building-climate-resilient-health-systems> [viitattu 14.3.2022].

Ympäristöhallinto. 2019. Ympäristöjärjestelmät ja johtaminen. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.ymparisto.fi/fi-fi/kulutus_ja_tuotanto/ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen [viitattu 9.3.2022].

Ympäristöosaava s.a. Sosiaali- ja terveysala ja ympäristö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.ymparistoosaava.fi/sosiaali-ja-terveysala/index.php?k=22503> [viitattu 15.3.2022].

Ympäristönsuojelun lainsäädäntö ja ohjeet s.a. Ympäristöministeriö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ym.fi/ymparistonsuojelun-lainsaadanto-ja-ohjeet> [viitattu 9.3.2022].

Ympäristövahinko lainsäädäntö s.a. Ympäristöministeriö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ym.fi/ymparistovahinkolainsaadanto> [viitattu 9.3.2022].

KUVALUETTELO

Kuva 1. Yrityksen ympäristövastuullinen toiminta. Koipijärvi, T. & Kuvaja, S. 2020. Yritysvastuu 2.0 Johtamisen uusi normaali. 2., uudistettu painos. Viro: Printon.

Kuva 2. Organisaatio ympäristöjärjestelmässä. Ympäristöhallinto. 2019. Ympäristöjärjestelmät ja johtaminen. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.ymparisto.fi/fi-fi/kulutus_ja_tuotanto/ymparistojarjestelmat_ja_johdaminen [viitattu 9.3.2022].

Kuva 3. Vastaukset kysymykseen ammattiryhmästä.

Kuva 4. Vastaajien tietoisuus Ekokompassi ympäristöohjelmasta.

Kuva 5. Tyytyväisyys saatavilla olevaan tietoon.

Kuva 6. Informaation lähde saadusta tiedosta ympäristöohjelmaan liittyen.

Kuva 7. Vastaajien mielipide ympäristöohjelman keskeisten tavoitteiden tiedonsaamisen tärkeydestä.

Kuva 19. Vastaajien mielipide ympäristöohjelman keskeisten tavoitteiden tärkeys oman työn näkökulmasta.

Kuva 20. Vastaajien mielipide ympäristövastuullisuuden kehittämisestä sairaalassa.

Kuva 21. Vastaajien oma motivaatio ympäristötyön kehittämisestä.

Kuva 22. Ympäristövastuullisuutta edistäviä tekijöitä.

Kuva 23. Eri ammattiryhmäkokonaisuuksien väliset erot edistävien tekijöiden arvioinnissa.

Kuva 24. Vastaajien mielipide ympäristöyhdys henkilön hyödyllisyydestä.

Kuva 25. Ympäristöyhdys henkilöltä toivottu apu.

Kuva 26. Vastaajien halukkuus ryhtyä ympäristöyhdys henkilöksi.

Kuva 27 Ympäristövastuullisuutta estäviä tekijöitä.

Kuva 28. Eri ammattiryhmien vastausten erot ympäristötyötä estävistä tekijöistä.

Kuva 29. Paras tapa lisätä ympäristötietoisuutta.

Hyvä Eksotelainen!

Olen ympäristöinsinööriopiskelija Reetta Pullinen Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta Mikkelistä. Teen parhaillaan opinnäytetyötä yhteistyössä Eksoten ympäristötyöryhmän kanssa.

Eksotessa on keväällä 2021 otettu käyttöön Ekokompassi-ympäristöohjelma, jota rakennetaan ja kehitetään tulevina vuosina. Ympäristöohjelmassa arvioidaan organisaation merkittävimmät ympäristövaikutuksia aiheuttavat osa-alueet sekä mahdollisuudet vaikuttaa niihin.

Kyselytutkimukseni tarkoituksena on selvittää Etelä-Karjalan keskussairaalan sekä Honkaharjun sairaalan henkilöstön näkökulmasta

1. tämänhetkisiä käsityksiä rakenteilla olevasta ympäristöohjelmasta
2. sekä kartoittaa mitkä seikat edistävät tai estävät Ekokompassi-ympäristöohjelman kehittämistä ja toteuttamista

Henkilöstön rooli ympäristövastuullisemman toiminnan edistämisessä on merkittävä. Päivittäin tehdyt ratkaisut työarjessa ovat suuressa roolissa, ja sen myötä jokaisella meistä on mahdollisuus tehdä oma osuutemme ympäristön hyvinvoinnin eteen. Opinnäytetyön tavoite on kerätä tietoa, jonka avulla voitaisiin tukea henkilöstöä mahdollisimman tehokkaasti kohti ympäristövastuullisempaa työtettä.

Vastaaminen kyselyyn on vapaaehtoista ja tapahtuu nimettömästi. Vastauksista ei voi päätellä henkilöllisyyttäsi. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Vastaamiseen menee aikaa noin 10 minuuttia. Kysymykset ovat monivalintakysymyksiä, joihin voit valita sopivimman vastauksen valmiista vastausvaihtoehdoista. Vastausaikaa on 1.4.2022 asti.

Tutkimus valmistuu toukokuussa 2022. Sen jälkeen opinnäytetyö on luettavissa Theseus- julkaisuarkistossa.

Suuri kiitos osallistumisesta!

Vastaamaan pääset linkistä:

Eksote, ympäristöohjelma

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

TAUSTATIEDOT

1. Missä työpisteesi sijaitsee? *

- Etelä-Karjalan keskussairaala
- Honkaharjun sairaala

2. Mihin ammattiryhmään kuulut? *

- Hoitohenkilöstö, sairaala-apteekki
- Tekniikka, Kiinteistötekniikka, Logistiikka, Laitohuolto, Ravintopalvelut
- Muut

TIETOISUUS EKOKOMPASSI YMPÄRISTÖOHJELMASTA

3. Oletko tietoinen Eksotessa keväällä 2021 käyttöön otetusta ja nyt rakenteilla olevasta Ekokompassi ympäristöohjelmasta? *

- Kyllä
- Ei

4. Jos vastasit kyllä, mistä sait tiedon?

- Eksonet, Intra
- Eksote-lehti
- Työkaverilta/ esimieheltä

5. Onko saatavilla oleva tieto ollut riittävää?

- Kyllä
 Ei

6. Eksote on valinnut kauden 2021-2024 ympäristötavoitteiksi seuraavat kuusi ympäristövastuuta edistävää kokonaisuutta. Ympäristöohjelman tavoitteet tarkennetaan vuosittain.

Arvioi asteikolla 1-5, kuinka tarpeellisena ja tärkeänä pidät lisätiedon saamista kustakin ympäristötavoite kokonaisuudesta? *

	1 merkityksetön	2 jokseenkin merkityksetön	3 en osaa sanoa	4 jokseenkin tärkeä	5 erittäin tärkeä
1. Jätteen määrän vähentäminen ja lajittelu (Jätekeräysohjeen päivittäminen, pahvi- ja kartonkipakkausten kierrätysmahdollisuuksien parantaminen) *	☐	☐	☐	☐	☐
2. Energia tehokkuus ja uusiutuva energia (mm. veden- ja energiankulutuksen huomioiminen ja seuranta) *	☐	☐	☐	☐	☐
3. Vastuulliset hankinnat (hankintojen ekologisuuden huomioiminen) *	☐	☐	☐	☐	☐
4. Logistiikka ja liikkuminen (mm. autojen käyttöasteen seuranta, Eksoten autokannan päivitys vähäpäästöisempiin vaihtoehtoihin) *	☐	☐	☐	☐	☐
5. Viestintä ja vaikuttaminen (henkilöstön ympäristötietoisuuden lisääminen) *	☐	☐	☐	☐	☐
6. Kemikaalit (eco- online- ohjelmiston käyttöönotto -> kemikaalien vaihto ympäristöystävällisimmiksi.) *	☐	☐	☐	☐	☐

7. Arvioi asteikolla 1-5, kuinka tärkeänä pidät kutakin ympäristötavoite

kokonaisuutta oman työsi näkökulmasta. *

	1 merkityksetön	2 jokseenkin merkityksetön	3 en osaa sanoa	4 jokseenkin tärkeä	5 erittäin tärkeä
1. Jätteen määrän vähentäminen ja lajittelu (Jätekeräysohjeen päivittäminen, pahvi- ja kartonkipakkausten kierrätysmahdollisuuksien parantaminen) *	☐	☐	☐	☐	☐
2. Energia tehokkuus ja uusiutuva energia (mm. veden- ja energiankulutuksen huomioiminen ja seuranta) *	☐	☐	☐	☐	☐
3. Vastuulliset hankinnat (hankintojen ekologisuuden huomioiminen) *	☐	☐	☐	☐	☐
4. Logistiikka ja liikkuminen (mm. autojen käyttöasteen seuranta, Eksoten autokannan päivitys vähäpäästöisempiin vaihtoehtoihin) *	☐	☐	☐	☐	☐
5. Viestintä ja vaikuttaminen (ympäristötietoisuuden lisääminen) *	☐	☐	☐	☐	☐
6. Kemikaalit (eco- online- ohjelmiston käyttöönotto -> kemikaalien vaihto ympäristöystävällisimmiksi.) *	☐	☐	☐	☐	☐

8. Koetko ympäristövastuullisemman toiminnan kehittämisen tärkeäksi sairaalaympäristössä? * Kyllä Ei**YMPÄRISTÖOHJELMAN KEHITTÄMISTÄ EDISTÄVIÄ JA ESTÄVIÄ TEKIJÖITÄ HENKILÖKUNNAN NÄKÖKULMASTA**

Ekokompassi ympäristöohjelmaa halutaan viedä eteenpäin yhteistyössä henkilöstön kanssa. Henkilöstön rooli ympäristövastuullisemman toiminnan edistämisessä on tärkeää ja kokemuksenne käytännöntyön näkökulmasta ovat ensiarvoisen tärkeitä ja ne tullaan huomioimaan kehitysprosessissa.

9. Mitkä tekijät mielestäsi EDISTÄVÄT ympäristövastuullisen toiminnan

toteuttamista? (VALITSE KAKSI) *

- Riittävä tiedottaminen ja ympäristökoulutus
- Ajantasainen tieto
- Selkeät ohjeet
- Toiminnan mahdollistaminen (aika ja resurssit)
- Aktiiviset ympäristöyhdyskunnat
- Paremmat puitteet (esim. kierrätykselle)
- Henkilöstön ideoiden kuunteleminen ja vastaanottaminen (vaikutusmahdollisuus)
- Tiedotus ympäristöasioiden toteutuksen merkityksestä (esim mihin jätteet menevät ja mitä niistä tehdään)
- Oma kiinnostus aiheeseen

10. Mitkä tekijät mielestäsi ESTÄVÄT ympäristövastuullisen toiminnan toteuttamista? (VALITSE KAKSI) *

- Vähäiset resurssit ja kiire
- Motivaation puute
- Ohjeet on vaikea löytää
- Ympäristötyötä ei arvosteta
- Ympäristötyö on huonosti organisoitu
- Taloudelliset tekijät
- Organisaatiossa ei ole riittävästi ympäristöosaamista
- Koetaan ylimääräisenä työnä
- Henkilökunnan vaihtuvuus
- Puutteelliset tilat ja mahdollisuudet (esimerkiksi jätteiden lajittelulle)

11. Oletko itse kiinnostunut edistämään työpaikkasi ympäristövastuullista toimintaa? *

- Kyllä
- Ei

12. Minkä seuraavista vaihtoehtoista koet parhaaksi tavaksi saada tietoa Ekokompassi- ympäristöohjelmasta ja ympäristövastuullisemmista toimintatavoista? *

- Eksonet, Intra
- Säännölliset ympäristökoulutukset
- Yksikön omista kokouksista esimiehen/ ympäristöhenkilön toimesta
- Valmiiksi luoduilla konkreettisilla ohjeilla ja neuvoilla

YMPÄRISTÖOHJELMAN KEHITTÄMINEN TULEVAISUUDESSA

Yksi keino edistää ympäristövastuullista toimintaa on kouluttaa työyksiköihin ympäristöyhdyshenkilöitä. Ympäristöyhdyshenkilön työnkuva muotoutuu tarpeen mukaan, mutta keskeinen työnkuva tulisi olemaan ympäristövastuullisen toiminnan edistäminen omalta osaltaan, seuraamalla ympäristöasioiden toteutumista työyksiköissä, tukea henkilöstöä käytännön asioissa ja raportoida tuloksia ympäristötyöryhmälle.

13. Koetko edellä mainitun ympäristöyhteyshenkilön toiminnan tärkeäksi ja hyödylliseksi? *

- Kyllä
- Ei

14. Millaista apua toivoisit saavasi em. ympäristöyhdyshenkilöltä?

- Konkreettisia neuvoja
- Valmiiksi tehtyjä ohjeita
- Apua ympäristövastuullisemman toiminnan käyttöönotossa ja jalkauttamisessa toimintaan
- Kattavia koulutuksia

15. Voisitko itse ryhtyä ympäristöyhdyshenkilöksi?

- Kyllä
- Ei